DOUĂ FEMEI DE ELITĂ DIN EPOCA DE AUR A PATRISTICEI: GORGONIA ŞI MACRINA

SFÂNTUL GRIGORIE DE NAZIANZ ŞI SFÂNTUL GRIGORIE DE NYSSA DESPRE SURORILE LOR

Introducere

Sfinţii Părinţi şi marii Doctori ai Bisericii au iluminat cerul universului creştin nu numai cu flăcările strălucitoare ale dogmelor şi cu fulgerele neatinse ale gândirii lor filosofice, ci şi cu acea minunată trăire aievea în Hristos, care făcea din ei uriaşe columne de aur ce se înălţau până la tronul dumnezeirii. Această transformare a humei trupului nostru în torţă arzătoare pentru Hristos şi victoria Lui asupra lumii era singura garanţie şi bază a spiritualului şi a metafizicului. Creştinismul primar, creştinismul eroic, a fost o îngemânare extraordinar de completă şi de încordată a credinţei, a speculaţiilor filosofice şi a trăirei arzânde pentru Hristos. Doctorii primelor veacuri nu sunt numai *qui doctrinam, qui regulam fidei docent,* ci şi *qui pro Christo vivunt et moriuntur.* Alteori, frumuseţea clasică a vieţii unora dintre coreligionari i-a îndemnat să păstreze în scris momentele de seamă ale figurilor mai apropiate sau mai îndepărtate, care, prin vieaţa şi moartea lor, au lăsat puternice dâre de lumină în urmă. Sfinţii Părinţi, în deosebi marii dogmatişti şi filosofi, prin natura însăşi a metodei lor de cercetare, care cere preciziune şi cult pentru adevărul strict, s'au oprit, în momentele lor de răgaz, cu deosebire asupra vieţii celor mai apropiaţi ai lor, ca părinţi, fraţi, rude scumpe, prieteni. E de la sine înţeles că această preferinţă biografică pornea, în bună măsură, dintr'o afecţiune firească pentru personagiile respective. Dar nu e mai puţin drept că nimeni nu cunoştea *adevărul istoric* asupra acestor personagii mai detailat şi mai precis ca aceşti sacri şi iubitori biografi. Trăiseră de cele mai multe ori împreună, se putuseră observa cu de-a-măruntul, se criticaseră, se admiraseră, lucraseră

împreună, vibraseră în acelaşi elan şi aspiraţiuni, se întristaseră de aceleaşi lucruri. Evident că panegiricul sau necrologul tinde uneori să înnăbuşe cutare trăsătură reală sau detaliu istoric sub vălul pios al ditirambului, dar suntem departe de a cădea în primejdia însăilărilor legendare. Iată de ce biografiile, sau, mai exact, panegiricile ori necrologurile unui Sfânt Grigorie de Nazianz sau ale unui Sfânt Grigorie de Nyssa sunt, în multe privinţe, nepreţuite *documente istorice*, cărora stilul înflăcărat, avântul poetic şi alte elemente de compoziţie nu le răpesc decât rareori şi în aparenţă valoarea lor proprie. Intre *Discursul funebru în cinstea Tatălui său, Discursul funebru în cinstea fratelui Caesarios* şi între atâtea altele, dedicate martirilor sau numeroşilor atleţi de tot felul ai credinţei şi ai Bisericii, discursuri dintre care cele mai multe sunt redactate la considerabile distanţe cronologice, mergând chiar până la mai multe sute de ani, e uşor de fixat preferinţa, când căutăm elemente istorice. Grigorie de Nazianz era şi poet, şi încă unul dintre cei mai mari pe care i-a avut creştinătatea, dar el este un biograf incomparabil mai bun decât mulţi dintre contemporanii lui cari s'au ocupat, într'un fel sau altul, cu acest gen literar. Mai bun decât mulţi dintre reprezentanţii şcolilor biografice păgâne ca peripatetismul sau neoplatonismul. Vieaţa şi opera lui Iulian Apostatul sunt mult mai *istoric* redate de către Sf. Grigorie de Nazianz decât de către Libanius, de exemplu. Grigorie de Nazianz şi Grigorie de Nyssa sunt, de multe ori, superiori istoriceşte operei *De viris illustribus* a Fericitului Ieronim.

Precizăm însă dela început că niciunul din cei doi Sfinţi Părinţi n'a scris cu intenţia de a face istorie. In consecinţă, ei nici n'au scris istorie propriu zisă. Noi, nu ei, suntem aceia cari, din perspectiva a 16 veacuri, încercăm să desprindem şi să apreciem ca istorice anumite elemente din operele lor. Ei trăiau cu trupul în istorie, dar credinţa şi mintea lor activau hiperistoric. Operele lor biografice sunt sublinieri ale acţiunii de transformare a omului prin intervenţia Duhului Sfânt în lume. Ele încearcă să dovedească permanenţa legăturilor dintre cer şi pământ dela întruparea lui Iisus Hristos şi dorul nestins al oamenilor după desăvârşirea cerească. Sunt fragmente din epopeea eforturilor de îndumnezeire a oamenilor. Privite sub acest unghiu, biografiile lăsate de Sf.

Părinți sunt capitole de istorie umană pe cale de a se încadra în istoria divină, adică pe punctul de a se desprinde din contingențele umane. Pe de altă parte, sfinții autori nu se îndoiesc de rolul pedagogic, edificator, al biografiilor lor. Una din pasiunile cele mai mari ale creștinilor primari era propaganda fanatică pentru idealul evanghelic, pentru acea desăvârșire cerească, la care trebuia să aspire absolut orice creștin. Efectele propagandei erau felurite, după varietatea mijloacelor care se întrebuințau, dar mai ales după tactul și tenacitatea agenților propagandiști. Scrisul a fost, încă din primele decade ale fondării Bisericii, o armă uriașă de propagandă. Apologeții, polemiștii și scriitorii creștini de mare amploare au jucat un rol decisiv în izbânda definitivă a creștinismului în clasele culte și cele conducătoare ale imperiului roman. După victorie, când mare parte din elitele creștine erau improvizate, propaganda cu cuvântul și cu scrisul era tot așa de necesară ca înainte de victorie. Defecțiunile morale erau frecvente și apărea la orizont deseori semnul destrămării. Niște predicatori și mai ales niște artiști ai cuvântului scris cum erau Sf. Grigorie de Nazianz, Sf. Grigorie de Nyssa, sau Sf. Ioan Gură de Aur, al căror geniu literar i-a așezat — încă din viață — deasupra tuturor contemporanilor în această materie, aveau efect considerabil asupra cititorilor.

Mulți cercetători ai creștinismului primar subestimează adesea aportul femeii în opera de desăvârșire și de transfigurare a lumii prin Hristos Domnul în acele vremuri. Absența femeii creștine la sinoadele ecumenice sau în nesfârșitele dispute teologale nu înseamnă de loc absența ei pur și simplu. Femeia creștină lupta intens pentru transfigurarea lumii fie ca soție și mamă prinsă în vârtejul oceanului vieței, fie ca monahie, retrasă dintre oameni în mânăstire. Notăm că Sfinții Părinți, de obiceiu așa de intransigenți cu ei înșiși, tratează cu o înaltă elegantă morală ambele feluri de viață pe care le pot duce creștinii : viața în lume și viața departe de lume.

Cele două femei, al căror profil creștin încercăm să-l desprindem în paginile ce urmează, Gorgonia, sora Sfântului Grigorie de Nazianz, și Macrina, sora Sfântului Grigorie de Nyssa și a Sfântului Vasile cel Mare, ne interesează întâi pentru frumusețea însăși a vieții lor, în al doilea rând pentru posibilitățile pe care ele le-ar putea oferi — ca modele — contemporanelor noastre.

CAPITOLUL I

Gorgonia

Gorgonia era fiica bătrânului Grigorie, episcop de Nazianz, și a Nonnei. A avut doi frați: pe Sf. Grigorie de Nazianz și pe Caesarie. Născută în mod sigur după Grigorie — care era cel mai în vârstă dintre frați — și, negreșit, și după Caesarie, Gorgonia nu ne este cunoscută decât din necrologul fratelui ei episcop [1], și dintr'o notiță a *Vieții Sf. Grigorie de Nazianz*, datorită *preotului Grigorie* [2]. Nu se poate fixa precis data nașterii, întru cât ne lipsesc cu totul indicații în această privință. Totuși, dacă ținem seamă că Sf. Grigorie e născut în jurul anului 330 [3], iar Gorgonia, ca al treilea copil, nu poate fi distanțată, în mod normal, decât cu 6-7 ani, adică dacă ipotetic admitem că ea s'a putut naște în 336, iar dacă, pe de altă parte, considerăm că mama ei, Nonna, decedată, puțin după soț, în jurul anului 374 [4], a asistat la moartea și înmormântarea fiicei dragi [5], anterioare anului 374, putem pro-

1. Sf. Grigorie de Nazianz, Λόγος εἰς τὴν ἀδελφὴν ἑαυτοῦ Γοργονίαν ἐπιτάφιος, în Migne, P. G. XXXV, 1, col. 789—817.

2. Gregorios Presbyteros, *Viața celui întru sfinți Părintelui nostru Grigorie Teologul, episcop de Nazianz*, în Migne, P. G. XXXV, 1, col. 272 B.

3. Data nașterii Sf. Grigorie de Nazianz a fost una dintre cele mai controversate; cf. Dr. C. Ullmann, *Gregorius von Nazianz der Theologe*, Gotha (F. A. Perthes), II Auflage, 1867, pp. 382—387; L'abbé Louis Montaut, *Revue critique de quelques questions historiques se rapportant à Saint Grégoire de Nazianze et à son siècle*, Paris (E. Thorin), 1878, pp. 1—14. Data acceptată de majoritatea cercetătorilor este anul 330. Cf. E. Fleury, *Saint Grégoire de Nazianze et son temps (Études de Théologie Historique — Hellénisme et Christianisme)*, Paris (G. Beauchesne), 1930, p. 1; Aimé Puech, *Histoire de la littérature grecque chrétienne (Collection d'Études Anciennes)*, Paris (Les Belles Lettres), 1930, tome III, p. 321.

4. Dr. C. Ullmann, *op. cit.*, p. 384; L'abbé Louis Montaut, *op. cit.*, p. 7, 10; Quintino Cataudella, *San Gregorio Nazianzeno*—Orazioni scelte con introduzione, traduzione e note *(Pagine Cristiane)*, Torino (Società editrice internazionale), 1935, Introduzione, p. 5.

5. Sf. Grigorie de Nazianz, *Discurs funebru în cinstea surorei sale Gorgonia*, XXII (Migne, P. G. XXXV, 1, col. 813 C): „καὶ μητρὸς γηραιᾶς ἐπίνευσις". Părinții, Grigorie și Nonna, au asistat și la moartea lui Caesarie; cf. Idem, *Discurs funebru în cinstea fratelui său Caesarie* II, 1, XV, 5, XVIII, 3, ediția lui F. Boulenger, *Grégoire de Nazianze, Discours funèbres en l'honneur de son frère Césaire et de Basile de Césarée (Textes et Documents pour l'étude historique du*

pune — cu titlu de sugestie — ca termeni ai vieței Gorgoniei anii 336-373 d. Hristos. Vârsta de 37 de ani corespunde relativ precis calificativelor cu care Grigorie împodobește pe Gorgonia când îi exaltă frumusețea purității cu care ea întrecea nu numai pe cele de o vârstă cu ea, ci și pe femeile „bătrâne" [1], sau, când, adresându-se bătrânului Grigorie — tatăl —, îi spune că a pierdut copii [2], cari erau „încă în floarea vârstei" [3]. Faptul că Gorgonia avea — la moartea ei — nepoți [4], nu infirmă ipoteza noastră. In orient, în genere, fetele sunt căsătorite foarte de vreme, după ce au fost logodite cu mult înainte, uneori din chiar momentul nașterii. Gorgonia, căsătorită probabil înainte de vârsta de 20 de ani, putea să aibă, cum a și avut, în chipul cel mai normal din lume, nepoți. Fleury admite anul 326 ca dată a nașterii Gorgoniei [5]. In cazul acesta, ea ar fi avut, în momentul morții, vârsta de 47 de ani. Trebue să notăm că — după această ipoteză — Gorgonia n'ar fi fost „în floarea vârstei", mai ales dacă ținem seama de nevoirile ei aproape monahale, de privigherile ei prelungite și de desele ei suferințe. In orient, o femeie la circa 50 de ani arată — cu rarisime excepții — foarte îmbătrânită. Grigorie de Nazianz, cu tot caracterul poetic al elanurilor sale laudative, nu putea defini ca fiind în floarea vârstei o asiată la 50 de ani! Puech crede că Gorgonia era primul in vârstă dintre cei trei frați, pentrucă în poemul *Despre viața sa*, v. 68, Grigorie ne informează că Nonna, mama lui, „dorind mult să-și vadă în casă un băiat", o făcea deoarece avea o fată! [6]. Relatarea lui Grigorie din versul 68

Christianisme, sous la direction de Hippolyte Hemmer et Paul Lejay), Paris, A. Picard et Fils, 1908.

1. Sf. Grigorie de Nazianz, *Discurs funebru în cinstea surorei sale Gorgonia*, VIII (Migne, P. G. XXXV, 1, col. 797 A).

2. Caesarie și Gorgonia.

3. Sf. Grigorie de Nazianz, *Discurs funebru în cinstea tatălui său—în prezența lui Vasile*, XLIII (Migne, P. G. XXXV, 1, col. 1041 C): „Ἠνεγκας παίδων ἀποβολήν, τῶν ὡραίων ἔτι".

4. Idem, *Discurs funebru în cinstea surorei sale Gorgonia*, VIII (Migne, P. G. XXXV, 1, col. 797 B): „τέκνα τέκνων".

5. E. Fleury, *Saint Grégoire de Nazianze et son temps*, p. 14.

6. Aimé Puech, *Histoire de la littérature grecque chrétienne*, tome III, p. 320 și nota 3.

nu îndreptăţeşte întru nimic ipoteza lui Puech. Rugăciunea prelungită şi persistentă a Nonnei, care merge până la a făgădui pruncul în dar lui Dumnezeu, defineşte mai degrabă o mamă şi o casă, care n'aveau copii. Pe de altă parte, Grigorie numeşte pe părinţii săi Abraham şi Sarra, iar pe sine Isaacul lor, afierosit Domnului [1]. Nu încape, deci, nici o îndoială că Grigorie este cel mai mare dintre fraţi şi ca vârstă, iar Gorgonia se află distanţată în urmă de el cu un număr bun de ani.

Gorgonia a fost căsătorită şi a avut fii şi nepoţi [2]. Ea s'a stabilit la Iconium cu soţul, care se pare că se numea Meletie. Copiii, în număr de cinci, au fost: doi băieţi şi trei fete. Băieţii, numiţi, se pare, Petru şi Foca [3], au ajuns amândoi episcopi, „perechea de copii cea afierosită lui Dumnezeu" [4]. Fetele se numeau, se pare, Alypiana, Eugenia şi Nonna [5], aceasta din urmă purtând numele bunichii.

O problemă complicată e aceea a botezului Gorgoniei. Deşi din părinţi creştini — şi ce creştini! — Gorgonia pare să fi fost botezată de abia cu puţin timp înaintea morţii. Şi cu un botez, care — cel puţin în forma în care ni-l prezintă Grigorie — e bizar. Noi credem că cheia acestor două dificultăţi stă în sensul *special* pe care autorul necrologului de care ne ocupăm îl atribue la trei termeni întrebuinţaţi anume ca să reliefeze trăsăturile excepţionale ale credinţei Gorgoniei. Aceşti termeni sunt: ὑπόγυιον, σφραγίς şi χάρισμα [6]. Dar iată textul cu pricina: „Ea (Gorgonia) avea de curând (ὑπόγυιον) bunul curăţiei şi al iniţierii [7], pe care noi toţi

1. Sf. Grigorie de Nazianz, *Discurs funebru în cinstea surorei sale Gorgonia*, IV (Migne, P. G. XXXV, 1, col. 793 A B): „ὧν ἡ ἐπαγγελία, καὶ ὧν ὁ Ἰσαάκ, ὅσον τὸ ἐπ'αὐτοῖς, καὶ ὧν τὸ δώρημα"; Idem, *Discurs funebru în cinstea tatălui său—în prezenţa lui Vasile*, XLIII (Migne, P. G. XXXV, 1, col. 1041 C): „ποῦ δὲ ὁ σὸς οὗτος Ἰσαάκ, ὃν ἀντὶ πάντων σοι καταλέλοιπεν;".

2. Idem, *Discurs funebru în cinstea surorei sale Gorgonia*, VIII (Migne, P. G. XXXV, 1, col. 797 A B) şi passim.

3. *Monitum in Orationem* VIII (Migne, P. G. XXXV, 1, col. 789—790, II).

4. Sf. Grigorie de Nazianz, *op. cit.*, XI (Migne, P. G. XXXV, 1, col. 801 C): „ἡ καθιερωμένη τῶν τέκνων τῷ θεῷ συζυγία".

5. *Monitum in Orationem* VIII, *loc. cit.*

6. Sf. Grigorie de Nazianz, *op. cit.*, XX (Migne, P. G. XXXV, 1, col. 812 C D).

7. Botezul, prin care ne curăţim şi suntem iniţiaţi în opera de mântuire a lui Iisus Hristos.

îl primim dela Dumnezeu ca pe un dar obștesc și ca temelie pentru o a doua vieață. Mai ales că toată vieața îi fusese curăție și desăvârșire. Avea renașterea dela Duhul, iar siguranța din elementele vieții ei anterioare. Pentru a vorbi cu îndrăzneală, aproape numai ei, misterul (botezului) îi era pecetie, nu har. Ea se străduia cu ardoare ca în toate să adaoge desăvârșirea soțului (vreți să vă descriu într'un cuvânt pe soțul ei? Soțul *ei!*, nu știu ce să spun mai mult), pentru ca să se afierosească lui Dumnezeu cu tot trupul, ca să nu plece desăvârșită numai pe jumătate, și să nu rămână în urmă imperfect ceva din ale ei. Nu greșește făcând o asemenea cerere către Cel ce se face pe sine voința celor temători și care duce cererile la bun sfârșit" [1]. Ce poate să însemne expresia «de curând», «ὑπόγυιον», în legătură cu primirea tainei botezului? Că Gorgonia s'a botezat doar cu câteva zile sau ceasuri înaintea morții? Această ipoteză este dela început exclusă prin faptul că sora lui Grigorie se vindecase de o gravă afecțiune anterioară printr'un tratament cu Sfânta Împărtășanie pe care — într'o noapte — o luase ea însăși de pe dumnezeescul prestol amestecând-o cu lacrimi [2]. O Gorgonie nebotezată n'ar fi avut niciodată această îndrăzneală. Botezul ei era, deci, un fapt sigur în momentul îmbolnăvirii de „paralizie a minții și a membrelor" [3]. E regretabil că Sf. Grigorie nu ne dă nici o indicație cronologică asupra acestei boale. Paralizia Gorgoniei precede însă cu o bună bucată de vreme, poate cu un an, poate cu doi, poate cu mai mult, ultima ei suferință care i-a adus moartea. E o distanță de timp, care, dată fiind importanța excepțională a tainei botezului la creștinii din primele veacuri, poate fi calificată de „recentă". Botezul era pe acele vremuri un eveniment așa de extraordinar și cu efecte așa de copleșitoare, încât cel ce primea această taină continua să se simtă sub puterea și vraja ei mulți ani în urmă. Botezatul resimțea continuu noutatea regenerării. Gorgonia amânase, cu siguranță, ea însăși data botezului. Scrupulozitatea ei excesivă o făcea să se simtă și să se considere mereu

1. Sf. Grigorie de Nazianz, *op. cit.*, XX (Migne, P. G. XXXV, 1, col. 812 C D—813 A).
2. Idem, *op. cit.*, XVIII (Migne, P. G. XXXV, 1, col. 809 C D, 812 A).
3. Idem, *op. cit.*, XVII (Migne, P. G. XXXV, 1, col. 809 A).

nepregătită, mereu ca nefiind la înălțimea înfricoșetoarei bucurii a intrării oficiale în creștinism. Amânarea se prelungea — în cazuri de hipersensibilitate a conștiinței — până la vârsta de 30 de ani, uneori se depășea și acest termen. Sf. Grigorie, fratele însuși al Gorgoniei, s'a botezat când avea vârsta de 30 de ani. Gorgonia a ținut să-l întreacă. Ea depășise în mod sigur și poate de mult vârsta de 30 de ani, când a primit botezul. Fiica Nonnei era așa de pregătită pentru sfântul botez, vieața ei anterioară fusese un exercițiu așa de neîntrerupt și de stăruitor în purificare și în desăvârșire, încât această „taină aproape numai Gorgoniei singură îi fu pecetie, nu har". Harul și regenerarea le câștigase și le luase cu mult înainte dela Duhul Sfânt prin vieața și faptele ei exemplare creștine. Botezul n'a făcut decât să confirme o desăvârșire și o stare de har deja anterioare. De aceea el era „pecetie, nu har". Acesta cred că este sensul special pe care Sf. Grigorie l-a dat — pentru a sublinia starea de perfecțiune etică și religioasă a Gorgoniei — termenilor σφραγίς și χάρισμα. Excesul pregătirei Gorgoniei și amânarea botezului ei până după vârsta de 30 de ani se datoresc, explică Sf. Grigorie, și dorinței aprinse a surorii sale de a-și aduce soțul la același grad de desăvârșire cu ea, pentru ca să se afierosească amândoi lui Dumnezeu ca unul singur, „cu întregul trup" și suflet și pentru ca să nu rămână ceva nedesăvârșit în urma ei. E aci tactica Nonnei întrebuințată față de bătrânul Grigorie.

Gorgonia a fost o soție și o mamă cum se găseau puține în vremea ei, chiar printre creștine. „Lucrul cel mai frumos și cel mai nobil a fost că ea și-a atras și soțul în preocupările ei, făcându-și-l nu un stăpân absurd, ci un bun împreună slujitor. Nu numai atât, dar însuși rodul trupului ei, copiii și copiii copiilor ei, i-a făcut fruct ai Duhului, afierosind lui Dumnezeu întregul neam și întreaga casă ca pe un singur suflet. Ea și-a făcut din căsătorie un monument de laudă prin felul frumos și grațios în care a trăit-o și prin recolta frumoasă ce a rezultat din ea. Atât cât a trăit, ea s'a prezentat urmașilor ca pildă a tot binele. Chemată la Domnul, ea a lăsat casei voința ei ca pe un îndemn tăcut, după ea" [1].

1. Sf. Grigorie de Nazianz, *op. cit.*, VIII (Migne, P. G. XXXV, 1, col. 797 BC).

Am văzut mai sus că una din preocupările principale ale creștinei și soției Gorgonia era desăvârșirea soțului ei, desăvârșire în pietate, credință și fapte bune. Nu e exclus ca soțul ei, un iconian, să fi fost la început păgân, și numai mai pe urmă, grație zelului și insistențelor ei, el să se fi creștinat. E posibil să fi primit botezul împreună. Pregătirea meticuloasă și integrală a soțului pentru botez poate să fi fost una din pricinile amânării prelungite a botezului Gorgoniei. În tot cazul, ardoarea Gorgoniei pentru perfecțiunea morală și religioasă a soțului arată o soție iubitoare [1], care ținea mult la unitatea de convingeri și credință în sânul familiei. Gorgonia avusese în Nonna un viu și hotărîtor exemplu în această privință. Copiilor le-a dat o creștere în cel mai desăvârșit și integral spirit creștin, făcând din cei doi băeți „o pereche de copii afierosiți lui Dumnezeu" [2], care vor deveni, mai târziu, o pereche de episcopi. Despre fete știm că Alypiana s'a căsătorit cu Nicobulus; celelalte, Eugenia și Nonna, au intrat probabil în cinul monahal.

Gorgonia este, pentru Grigorie, sinteza celor mai superbe calități omenești, arca plină de hărnicie, de pudoare și de înțelepciune, realizatoarea celor mai înalte virtualități ale făpturii și destinului nostru. „Cine era mai vrednică decât Gorgonia să fie văzută? Și cine, totuși, s'a arătat mai puțin ca ea și s'a păstrat inaccesibilă privirii bărbaților? Cine cunoștea mai bine ca ea limitele tristeții și ale veseliei, în așa fel ca nici tristețea să nu pară inumană, nici dedarea la plăceri să nu apară moleșitoare, ci cea dintâi să fie rezonabilă, iar cea de a doua sobră? Ea punea cuviinței această normă: un amestec de umanitate și de demnitate. Ascultați acestea, femei prea ostentative și ușurele, care disprețuiți vălul pudoarei! Cine și-a înfrânat privirile ca Gorgonia? Cine a râs cu un astfel de râs, încât și surâsul să i se pară mare lucru? Cine și-a astupat mai mult auzul său? Și cine, totuși, l-a deschis cuvintelor divine? Mai mult: cine a așezat mintea ca stăpân

1. Pe patul de moarte, Gorgonia face recomandațiuni soțului, copiilor și prietenilor „așa cum era firesc din partea unei femei care-și iubea soțul, copiii și fratele"; cf. Sf. Grigorie, *op. cit.*, XXI (Migne, P. G. XXXV, 1, col. 813 AB.)

2. Sf. Grigorie de Nazianz, *op. cit.*, XI (Migne, P. G. XXXV, 1, col. 801 C).

limbii întru rostirea hotărîrilor drepte ale lui Dumnezeu? Cine, la fel cu ea, a impus buzelor ordine?" [1]. Grigorie enumără aci virtuţile clasice ale femeii desăvârşite de totdeauna. Civilizaţia păgână greco-latină produsese din când în când asemenea exemplare de elită. Dar niciodată şi nicăiri ca în creştinism, femeia nu găsise posibilităţile şi mijloacele de desăvârşire; o desăvârşire care o înalţa până la Mântuitorul lumii şi o logodea cu el.

Grigorie exaltă nobleţea Gorgoniei, nobleţe nu atât după naştere, cât după duhul în Hristos. Ea avusese o minunată tradiţie în astfel de nobleţe, tradiţie adusă şi mai ales mărită de părinţii ei. „Tatăl, podoaba bărbaţilor, mama, podoaba femeilor, şi nu numai podoabă, dar şi model de virtute" [2]. Patria Gorgoniei „este Ierusalimul cel de sus, nu cetatea văzută cu ochii trupului, ci cea văzută cu ochii minţii, cetate în care şi noi suntem înscrişi ca cetăţeni, şi către care ne silim" [3]. Nobleţe supranaturală pe care n'o conferă nici blazoanele de familie, nici strălucirea perlelor sau a palatelor.

Sf. Grigorie subliniază cu atât mai mult frumuseţea morală a surorei sale, cu cât aceasta — fără a fi urită — nu dădea o atenţie deosebită exteriorului său, nu cultiva acea cochetărie elementară a femeii de pretutindeni şi de totdeauna: „Cea slăvită în această cuvântare era lipsită de podoabe şi eleganţă, ea socotind drept frumuseţe tocmai această lipsă de podoabe" [4].

Cu atât mai mult, deci, în comparaţie cu Gorgonia, trebuiau înfierate acele femei „λίαν φιλόκοσμοι καὶ φιλόκαλοι", „prea iubitoare de podoabe şi de eleganţă" [5], care nu preţuiau decât exteriorul. Nu acest fel de eleganţă, zice Sf. Grigorie, exprimă adevărata frumuseţe: „Nu aurul lucrat cu artă pentru o înfrumuseţare excesivă a împodobit-o pe Gorgonia, nu cosiţele blonde strălucitoare când în întregime, când pe dedesubt [6], nu frizura în spirale a părului,

1. Sf. Grigorie de Nazianz, *op. cit.*, IX (Migne, P. G. XXXV, 1, col. 800 AB).
2. Idem, *op. cit.*, V (Migne, P. G. XXXV, 1, col. 796 A).
3. Idem, *op. cit.*, VI (Migne, P. G. XXXV, 1, col. 796 B, 801 A).
4. Idem, *op. cit.*, III (Migne, P. G. XXXV, 1, col. 792 C): „ἐπειδὴ καὶ ἀκαλλώπιστος ἡ ἐπαινουμένη, καὶ τοῦτο κάλλος αὐτῇ ἄκοσμον".
5. Idem, *op. cit.*, X (Migne, P. G. XXXV, 1, col. 800 B).
6. Aceste πλοκαμίδες sunt, de fapt, peruci.

nu ticluirile savante ale histrionilor care desonorează un cap scump, nu pompa unei haine sclipitoare și care cade bine de jur împrejur, nu jocurile de raze ale pietrelor prețioase și grațiile care colorează atmosfera înconjurătoare și luminează formele (lucrurilor), nu arta pictorilor și prestidigitațiile, nu frumusețea ieftină și coaforul inferior care lucrează împotriva creațiunii, care ascunde făptura lui Dumnezeu sub culori înșelătoare, care sub pretextul cinstirii te umple de rușine și care înfățișează chipul divin ca pe un idol de prostituție ochilor pofticioși, pentru ca frumusețea mincinoasă să fure icoana firească păstrată lui Dumnezeu și vieții viitoare" [1]. Această lungă enumerare a articolelor din arsenalul cochetăriei feminine nu e retorism. Eterna silință a femeii de a părea altfel decât cum este era și în vremea lui Grigorie o acută actualitate. Creștinele nu erau mai puțin decât păgânele victime „involuntare" ale acestor „dulci și nevinovate" preocupări de înfrumusețare!

Gorgonia făcea o minunată excepție în vremea și în mediul ei. „Ea cunoștea multe și felurite podoabe externe ale femeilor, dar niciuna mai prețioasă decât caracterul și decât strălucirea ei interioară. O singură roșeață îi plăcea: aceea a pudoarei; o singură albeață: aceea a cumpătării. Sulemeneala, dresurile, tablele vii și eleganța curgătoare le lăsa pe seama femeilor din teatru, dela răspântii și pe seama tuturor acelora de care pe drept se cuvine să roșești" [2]. Gorgonia urmărea desăvârșirea interioară, nu pe aceea a corpului. De aceea ea a procedat foarte aspru cu trupul ei; nu s'a dedat desfătării și plăcerilor fără frâu ale pântecelui, „acestui câine turbat și sfâșietor" [3]; și-a învins huma (τὸν χοῦν) prin posturi și prin dormire pe pământul gol. Socotea că sprijinul cel mai efectiv al sufletului era un somn minim, mai mic decât al nimănui altuia. Își stabilise lege că ea era netrupească [4]. Posturile lungi,

1. Sf. Grigorie de Nazianz, *op. cit.*, X (Migne, P. G. XXXV, 1, col. 800 BC). Sf. Grigorie simte o rară plăcere — poate și tristețe! — în critica înverșunată pe care el o face atât de des luxului și nesfârșitelor variante ale cochetăriei feminine. E clasică, în această privință, poezia lui, intitulată: *Impotriva femeilor care își împodobesc chipul* (Migne, P. G. XXXVII, 3, col. 884—908).

2. Sf. Grigorie de Nazianz, *Discurs funebru în cinstea surorii sale Gorgonia*, X (Migne, P. G. XXXV, 1, col. 800 C—801 A).

3. Idem, *op. cit.*, XIII (Migne, P. G. XXXV, 1, col. 804 B).

4. Idem, *op. cit.*, XIII (Migne, P. G. XXXV, 1, col. 804 BC).

rugăciunile, privigherile de noapte prelungite cu ziua şi cele de zi prelungite cu noaptea făcuseră din Gorgonia o fiinţă puţin atrăgătoare atât la corp cât şi la îmbrăcăminte. „O, cum sufletul stăpâneşte trupul aproape fără hrană, ca şi cum ar fi nematerial! Mai mult chiar, cum trupul e constrâns să moară înaintea despărţirii, pentru ca sufletul să-şi capete libertatea şi să nu mai fie împiedicat de simţuri! O, nopţi fără somn, o, cântări de psalmi, o, privigheri prelungite dintr'o zi în altă zi!... O, membre tinere aşternute la pământ şi asprite împotriva naturii! O, isvoare de lacrimi semănate din întristare, ca să culeagă în bucurie! O, strigăt de noapte pătrunzând prin nor şi ajungând la Dumnezeu! O, căldură a duhului, care, de dorul rugăciunii, înfrunţi câinii de noapte, frigul, ploile, tunetele, grindina, întunerecul!" [1]. Toate aceste nevoiri fac din Gorgonia o „nebună" pentru Hristos. Cum putea ea, cu acest fel de vieaţă, să satisfacă obligaţiile de familie, ca soţie şi ca mamă? Am văzut mai sus că ea nutrea o profundă afecţiune pentru toţi ai ei pe cari îi dorea şi îi voia cât mai desăvârşiţi. O desăvârşire care pornea de jos, din sânul familiei, pentru a se ridica până în cerul dumnezeirii. Gorgonia unea frumuseţea celibatului cu căsătoria, şi mintea — zicea ea — conduce admirabil şi căsătoria şi fecioria. Pentrucă era unită cu trupul, nu însemna că se despărţise de duhul; pentrucă avea drept cap pe soţ, nu însemna că nu cunoştea pe primul cap [2]. Această atitudine reflectează minunata armonie a filosofiei şi a credinţei creştine pentru care desăvârşirea divină trebue să înceapă cu transfigurarea lumei şi a existenţei de aici. Înţelepciunea greacă unită cu harul lui Hristos.

Dar dacă Gorgonia nu impunea prin fizicul ei, ea vrăjea, în schimb, prin excepţionala ei frumuseţe morală. Fiica Nonnei era o fântână de virtuţi. „Cine dintre bărbaţi sau dintre femei s'ar putea lăuda că a întrecut-o? Despre ea trebue spus acel mare lucru dar adevărat, anume că pe unele virtuţi le-a imitat, în altele a fost model, pe unele le-a inventat ea, iar pe altele le-a întrecut" [3].

1. Sf. Grigorie de Nazianz, *op. cit.*, XIV (Migne, P. G. XXXV, 1, col. 805 AB).
2. Idem, *op. cit.*, VIII (Migne, P. G. XXXV, 1, col. 797 AB).
3. Idem, *op. cit.*, XIII (Migne, P. G. XXXV, 1, col. 804CD—805 A).

In nevoințele ei virtuoase Gorgonia a întrecut nu numai pe femei, dar și pe bărbații cei mai de ispravă [1]. „O, fire femeiască, tu care ai învins pe cea bărbătească în lupta obștească pentru mântuire și care ai arătat că femininul și masculinul sunt elemente deosebitoare ale corpului nu ale sufletului" ! [2]. Gorgonia nu căuta să pară mai mult decât era cu adevărat. Ea lucra minunat, pe ascuns, în câmpul pietății pentru Acela care vede cele ascunse [3]. „N'a lăsat nimic pământului afară de trupul ei. Toate cele de aici le-a schimbat cu nădejdile pentru dincolo. O singură bogăție a lăsat copiilor: dorul de a o imita și ambiția de a se strădui pentru aceleași lucruri ca ea" [4].

Contrariu imemorialei tradiții a majorității femeilor de a vorbi la infinit și de a se amesteca, cu și fără rost, în treburile altora, cuvântul Gorgoniei era scurt și fapta ei precisă și efectivă. „Cine a vorbit mai puțin ca ea, menținându-se în margenile feminine ale pietății?" [5]. Ascuțimea judecății ei era neîntrecută. De aceea ea era sfătuitoare nu numai a acelora din neamul ei, a acelora din aceeași clasă socială cu ea, dar și a vecinilor, cari, toți, luau cuvintele și îndemnurile ei drept lege indiscutabilă. „Ce era mai potrivit ca vorbele ei? Ce era mai cuminte ca tăcerea ei?" [6]. Arăta mare calm în suferințe și consola pe cei necăjiți [7].

Gorgonia era mai ales milostivă. „Cine, mai mult ca ea, a pus casa ei la dispoziția celor ce trăiau după Dumnezeu, și le-a făcut o primire frumoasă și plină de liberalitate?... Cine a întins celor lipsiți o mână mai generoasă?" [8]. Căminul ei era un azil obștesc pentru cei săraci din familia ei. Tot ce avea era la îndemâna tuturor lipsiților [9]. Această largheță e o notă specifică a stilului etic al clasicismului creștin.

1. Sf. Grigorie de Nazianz, *op. cit.*, XIII (Migne, P. G. XXXV, 1, col. 804 C).
2. Idem, *op. cit.*, XIV (Migne, P. G. XXXV, 1, col. 805 B).
3. Idem, *op. cit.*, XII (Migne, P. G. XXXV, 1, col. 804 A).
4. Idem, *op. cit.*, XII (Migne, P. G. XXXV, 1, col. 804 B).
5. Idem, *op. cit.*, XI (Migne, P. G. XXXV, 1, col. 801 B).
6. Idem, *op. cit.*, XI (Migne, P. G. XXXV, 1, col. 801 B).
7. Idem, *op. cit.*, XII (Migne, P. G. XXXV, 1, col. 801 C).
8. Idem, *op. cit.*, XII (Migne, P. G. XXXV, 1, col. 801 C, 804 A).
9. Idem, *op. cit.*, XII (Migne, P. G. XXXV, 1, col. 804 A).

Ţinuta morală a Gorgoniei avea, la bază, o înflăcărată şi nesdruncinată credinţă în Dumnezeu, în deosebi în Mântuitorul Iisus Hristos. Dacă înţelepciunea şi milostenia Gorgoniei nu puteau fi redate prin cuvinte, pietatea şi credinţa ei erau adevărate turnuri de foc care se înălţau spre dumnezeire. Ea cunoştea la perfecţie învăţătura creştină atât din scrierile sfinte cât şi prin propria sa putere de judecată [1]. Având ca părinţi un episcop şi o culme a femeilor ca Nonna, iar ca frate un tezaur de ştiinţă şi de credinţă ca Sfântul Grigorie de Nazianz, nu-i era greu Gorgoniei să fie o creştină luminată şi evlavioasă. Ea întrecea pe toţi ceilalţi prin cântarea înţeleaptă a psalmilor, prin citirea şi explicarea Scripturilor sfinte, printr'o memorie ageră, prin înclinarea genunchilor cu pielea întărită de atâta privighere şi aproape făcuţi una cu pământul, prin purificarea cu lacrimi în inimă sdrobită, prin umilinţa spiritului, prin rugăciuni înălţătoare, prin mintea ei dreaptă şi superioară [2]. Notăm însuşirile de ordin intelectual ale Gorgoniei pe care le relevează Sf. Grigorie în această caracterizare. Aceste însuşiri — menţionate numai în treacăt — arată că în familia Nonnei nimic nu a fost neglijat pentru a se da şi fetei cultura superioară creştină a vremii, aşa cum fusese dată celor doi băieţi: Grigorie şi Caesarie. Lectura scrierilor sfinte însoţită de comentar presupune o serioasă şi precisă formaţiune teologică pe care Gorgonia a primit-o cu siguranţă în familie, în această familie-academie unde era reprezintată aproape toată ştiinţa timpului. Ca mulţi din cei vechi, Gorgonia se distingea şi printr'o memorie excepţională. Dar Gorgonia n'ar fi fost fiica Nonnei dacă ea n'ar fi fost consumată de credinţa în Dumnezeu ca o torţă aprinsă. Nimeni n'a împodobit bisericile cu daruri ca ea, multe biserici, printre care şi aceea unde Grigorie îi rosteşte necrologul. „Mai mult: cine s'a oferit pe sine însuşi, ca ea, templu viu lui Dumnezeu? Cine a cinstit atât ca ea pe preoţi, mai ales pe tovarăşul ei de evlavie şi pe profesorul ei căruia îi revine şi meritul semînţelor frumoase, adică perechea ei de băieţi afierosită lui Dumnezeu"? [3]. Ea dorea cu ardoare să i se risipească

1. Sf. Grigorie de Nazianz, *op. cit.*, XI (Migne, P. G. XXXV, 1, col. 801 B).
2. Idem, *op. cit.*, XIII (Migne, P. G. XXXV, 1, col. 804 C).
3. Idem, *op. cit.*, XI (Migne, P. G. XXXV, 1, col, 801 BC). „Tovarăşul de evlavie şi profesorul" Gorgoniei în vremea copilăriei a fost cu siguranţă frate

trupul și, mai presus de toate cele pământești, punea unirea ei cu Hristos. Se străduia să se descătușeze de lanțurile corpului și, trecând peste noroiul vieții de aici, să se unească cu „frumosul pur" și să îmbrățișeze în întregime pe Acela pe care-L iubea și de care era iubită [1]. Soțul ceresc a răspuns acestei iubiri înflăcărate a Gorgoniei. Încă în timpul vieții ei pământești, și într'o împrejurare extrem de critică pentru Gorgonia. Aceasta se îmbolnăvise foarte greu de o afecțiune pe care ajunsese să o creadă incurabilă: un fel de febră în tot corpul, o fierbere, o aprindere a sângelui, pe urmă o coagulare, o amorțeală, o paloare de necrezut, o paralizie a minții și a membrelor. Accesul avea loc foarte des. Toate intervențiile medicale dăduseră greș. Nici lacrimile părinților, nici rugăciunile publice ale poporului nu avură nici un rezultat. Boala ajunsese a fi socotită ca neomenească. Neputând fi vindecată în niciun fel, Gorgonia recurse la „Doctorul tuturor". Intr'un miez de noapte, când durerile cedaseră puțin, ea se duse la biserică și căzu la jertfelnic cu toată puterea credinței. Invocă cu glas mare pe Cel cinstit pe jertfelnic, chemându-L pe toate numele Lui, pomenind toate minunile făcute de El, manifestând, în fine, o pioasă și frumoasă îndrăzneală față de Dumnezeu. In aceasta, ea imita pe femeia care, curgându-i sânge, s'a atins de marginea hainelor lui Hristos. Sprijinindu-și capul de jertfelnic, vorbi cu același glas și cu lacrimi bogate ca femeia care a udat cu lacrimi picioarele lui Hristos, amenințând că nu se va scula dela Sf. Masă înainte de a fi vindecată. Ungându-și, apoi, tot corpul cu acest medicament de lacrimi, luă cu mâna o părticică din cinstitul trup și sânge al Sfintei Euharistii pe care amestecând-o cu lacrimi și aplicând-o, plecă tămăduită [2]. Intâmplarea este elocventă și Sf. Grigorie o povestește cu multă satisfacție. E caracteristică familiaritatea, îndrăzneala — textul zice „nerușinarea„ — cu care Gorgonia se adresează și se comportă față de Iisus Hristos; ea merge chiar până

ei, Sfântul Grigorie. După căsătorie însă, Gorgonia așezându-se la Iconium, „tovarășul și profesorul" a trebuit să fie episcopul acestei cetăți, probabil un Faustinus.

1. Sf. Grigorie de Nazianz, *op. cit.*, XIX (Migne, P. G. XXXV, 1, col. 812 B)

2. Idem, *op. cit.*, XVII, XVIII (Migne, P. G. XXXV, 1, col. 809 ABCD 812 A).

la amenințare! [1]. Această intimitate cu supranaturalul e corolarul profundei ei pietăți și a unei mari frecventări a divinului.

Sfârșitul Gorgoniei se încadrează în aceeași atmosferă de intimitate cu divinul. Cerescul ei soț a socotit-o vrednică să-și cunoască dinainte moartea. Intr'o viziune avută într'un somn foarte dulce, El i-a arătat până și ziua în care avea să plece de aici. Dumnezeu hotărîse ca ea să fie pregătită și să nu se turbure în așteptarea clipei supreme [2]. Apropiindu-se ziua fixată, ea se pregăti de moarte și de plecare. Făcu recomandații soțului, copiilor, prietenilor și vorbi strălucitor despre viața cealaltă. Transformă ultima zi a vieții sale în zi de sărbătoare. Se așeză apoi în pat și adormi, plină nu de zile omenești ci de zile după Dumnezeu [3]. Frumusețea unui astfel de sfârșit fu așa de impresionantă, încât Gorgonia nu fu plânsă. Lacrimi mute, durere și întristare nevindecabile, tăcere adâncă, moarte cu înfățișare de ceremonie [4].

Aceasta a fost Gorgonia, fiica episcopului Grigorie și a Nonnei, și sora Sfântului Grigorie de Nazianz [5].

*

Autorul *Discursului funebru în cinstea surorei sale Gorgonia* ne prezintă o biografie după moda vremii. Adică un panegiric în care persoana respectivă e copleșită sub greutatea superlativelor de tot felul. Suntem în epoca plenitudinei clasicismului creștin. Eroul sau eroina erau, cele mai adesea, figuri remarcabile, uneori excepționale prin elanul credinței, prin înălțimea științei, prin puritatea vieții. Gorgonia făcea, cu prisosință, onoare acestei categorii și Sf. Grigorie nu omite nimic pentru a pune în evidență acest lucru.

Sf. Grigorie de Nazianz nu face biografie propriu zisă, în

1. Ἀπειλοῦσα.

2. Sf. Grigorie de Nazianz, *op. cit.*, XIX (Migne, P. G. XXXV, 1, col. 812 C).

3. Idem, *op. cit.*, XXI (Migne, P. G. XXXV, 1, col. 813 AB).

4. Idem, *op. cit.*, XXII (Migne, P. G. XXXV, 1, col. 813 CD, 816 A).

5. Viața Gorgoniei este tradusă în românește în *Viețile Sfinților*, vol. VI, Februarie, pp. 703-721, București, 1904. Versiunea românească este după textul ediției din 1835, text pregătit de marele Mitropolit Grigorie. Traducerea e într'o veche și frumoasă limbă cursivă, dar liberă, uneori cu glose, alteori cu omisiuni de detalii importante pentru noi.

sensul modern al acestui cuvânt. Panegiricile sau necrologurile rostite ori scrise de el sunt mici tratate de morală, de istoria culturii și mai ales de istoria Bisericii. Citească cineva necrologul dedicat fratelui său Caesarie, pe acela dedicat prietenului său Vasile, sau, mai ales, celebrul poem *Despre viața sa*, în 1949 de versuri, pentru a se convinge de mulțimea și varietatea elementelor cu care operează autorul în asemenea lucrări. Dar Sf. Grigorie nu face, pentru aceasta, mai puțin istorie. Cercetătorii au găsit riguros confirmate cele mai multe din informațiunile lui în legătură cu persoane sau cu evenimente contemporane [1]. El nu mistifică niciodată adevărul atunci când trebue sau când vrea să-l spună. Nu omite detalii esențiale dacă le cunoaște sau dacă e sigur de ele. Prinde și redă cu preciziune elemente și trăsături ale vieții reale, prozaice. Caracterizează plastic persoanele și evenimentele. Gorgonia era soție și mamă, dar, fără a neglija căminul, ea iubea mai mult pe Iisus Hristos. Neglijența ei în îmbrăcăminte și totala ei lipsă de cochetărie mergeau uneori până la murdărie. Disperată că nu se mai vindeca de boala de care suferea, așteaptă miezul nopții ca să nu fie văzută de nimeni, și, pe ascuns, intră în altar și se atinge de Sfânta Eucharistie. Toate aceste trăsături se impun ca absolut exacte, căci ele definesc admirabil pe sora Sfântului Grigorie de Nazianz.

Pentru sfântul nostru autor, biografia Gorgoniei este o datorie sacră de pietate față de memoria ei, dar mai ales o pricină de instruire și de îndemn la imitație pentru ascultători și cititori [2]. De aci avântul poetic al povestirii sale, de aci stilul său înflăcărat de predicator. Dar, încă odată, Grigorie era conștient și de felul în care scria, și de lucrurile reale pe care trebuia să le spună. Minunea vindecării Gorgoniei se încheie cu aceste cuvinte: „Mari sunt acestea, dar nemincinoase" ! [3].

Sf. Grigorie de Nazianz prezintă o Gorgonie istorică, dar învăluită în poezia credinței și a admirației.

---

1. Ioan G. Coman, *Sf. Grigorie de Nazianz despre Împăratul Iulian, I*, București, 1938, passim.
2. Sf. Grigorie de Nazianz, *op. cit.*, III (Migne, P. G. XXXV, 1, col. 792 C).
3. Idem, *op. cit.*, XVIII (Migne, P. G. XXXV, 1, col. 812 A).

CAPITOLUL II

Macrina

Macrina era fiica bătrânului Vasile şi a Emmeliei. Tatăl ei era cunoscut prin seriozitatea vieţii [1] şi prin superioritatea virtuţii în care n'a fost întrecut decât de către celebrul său fiu, Sfântul Vasile cel Mare [2]. Emmelia, corespunzând cu adevărat numelui de armonie [3], fusese de o rară frumuseţe şi distincţie în tinereţe [4]. Macrina era unul din cei nouă copii ai părinţilor ei [5]. Ea avea patru fraţi şi patru surori. Cunoaştem numele fraţilor: Vasile cel Mare, Naukratios, Grigorie de Nyssa şi Petru de Sebaste [6]. Nu cunoaştem numele surorilor. Macrina e primul născut dintre fraţi [7]. Probabil Sfântul Vasile îi urmează, căci el este cel mai mare dintre băieţi [8]. Dacă ţinem seamă că Sf. Vasile e născut în jurul anului 330 [9], Macrina n'a putut să-l preceadă cu mai mult de doi, trei ani. Putem, deci, stabili că eroina noastră s'a născut, cu aproximaţie, în jurul anilor 327—328 d. Hr.

Fata purta numele de Macrina, după acela al vestitei Macrina, bunica după tată a Macrinei noastre. Această bunică luptase lupta cea bună pentru mărturisirea lui Hristos în timpul persecuţiilor [10]. Dar Macrina era numele „din afară", rostit de cunoscuţi.

1. Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre viaţa Sfintei Macrina, sora lui Vasile cel Mare* (Migne, P. G. XLVI, col. 961 B).

2. Sf. Grigorie de Nazianz, *Discurs funebru în cinstea Marelui Vasile, episcopul Caesareei Cappadociei*, X, 1, ed. F. Boulenger (*Textes et Documents pour l'étude historique du Christianisme*, sous la direction de H. Hemmer et P. Lejay), Paris, A. Picard et Fils, 1908, p. 76.

3. Idem, *op. cit.*, loc. cit.

4. Sf. Grigorie de Nyssa, *op. cit.*, (Migne, P. G. XLVI, col. 961 A): „ὑπερήνθει δὲ τῇ ὥρᾳ τοῦ σώματος· καὶ πολλοὺς ἡ φήμη τῆς εὐμορφίας πρὸς τὴν μνησθεῖαν συνήγειρε".

5. Idem, *op. cit.*, (Migne, P. G. XLVI, col. 965 A).

6. Idem, *op. cit.*, (Migne, P. G. XLVI, col. 960 B, 965 D, 968 ABCD, 972 BCD, 973 ABC).

7. Idem, *op. cit.*, (Migne, P. G. XLVI, col. 960 B): „πρώτη τῆς μητρῴας νηδύος ἀναβλαστήσασα".

8. Idem, *op. cit.*, (Migne, P. G. XLVI, col. 965 D).

9. Aimé Puech, *Histoire de la littérature grecque chrétienne*, t. III, p. 237.

10. Sf. Grigorie de Nyssa, *op. cit.*, (Migne, P. G. XLVI, col. 960 C—961 A).

Copila avea și un nume „ascuns", ce-i fusese comunicat mamei într'o viziune înainte de naștere. „Când sosi momentul în care trebuia să nască, mama fu cuprinsă de somn; în vis, i se părea că poartă în mâini ceea ce ținea în măruntaie. I se arătă cineva cu un chip și cu o înfățișare mult mai mărețe decât ale omului. Acesta a numit pe copilă Thecla. Era numele acelei Thecle, vestită între fecioare. Făcând de trei ori mărturisirea numelui, măreața arătare dispăru dând ușurare nașterii. Mama, odată cu deșteptarea din somn, văzu aievea ceea ce privise în vedenie. Acesta a fost numele ei cel ascuns. După părerea mea, cel ce s'a arătat în vis n'a indicat atât cum trebue numită copila, cât că prin asemănarea de nume viața fetei avea să meargă pe același drum cu al Theclei" [1]. Motivul viziunii numelui și acela al chipului copilului care are să se nască sunt frecvente în biografiile creștine. Sf. Grigorie de Nazianz ne povestește cum, înainte de a fi el născut, mama sa, Nonna, avu o viziune în care i se arătară chipul și numele lui [2]. Purtarea a două nume, unul cunoscut și altul secret, e o veche practică în creștinism [3].

Sfântul Grigorie de Nyssa ne dă, în biografia Macrinei, una din acele minunate figuri de femei creștine cu care Biserica primară se onorează și se mândrește [4]. Inspirându-se, în parte, din procedeele biografice ale Sfântului Grigorie de Nazianz, dar cedând mai ales puternicului sentiment de admirație pentru virtuțile excepționale ale surorii sale, episcopul Nyssei ne înfățișează o Macrină care e aproape în întregime o sfântă. O sfântă pentru el, care o văzuse trăind și lucrând în casa părintească. O sfântă sublimă pentru generațiile creștine următoare.

Asemenea Nonnei, care dăduse cea mai scrupuloasă grijă creșterii lui Grigorie, lui Caesarie și Gorgoniei, Emmelia făcu tot ce-i stătu în putință pentru educația Macrinei. Grigorie de Nyssa

1. Sf. Grigorie de Nyssa, *op. cit.*, (Migne, P. G. XLVI, col. 961 BC).

2. I. Coman, *Geniul Sfântului Grigorie din Nazianz*, București, 1937, p. 11.

3. Hippolyte Delehaye, S. J., *Les origines du culte des martyrs*, Bruxelles (Soc. des Bollandistes), 1912, p. 166 și nota 3.

4. *Viața Macrinei* e, de fapt, o scrisoare a Sf. Grigorie de Nyssa către un prieten al său, probabil monahul Olympios, cu care autorul se întâlnise la Antiochia și căruia el îi făgăduise să-i descrie viața unei femei vrednică de laudă.

ne oferă o seamă de detalii de un covârşitor interes asupra formaţiunii morale, religioase şi intelectuale a surorei sale din primii ani ai copilăriei. E un întreg program de educaţie pentru fetele creştine din epoca de aur a patristicei. Nicăiri, acest program nu e aşa de precis şi de detailat ca în *Vieaţa Macrinei.* Preciziunea şi detaliile sunt garanţii de istoricitate.

„Copila este educată. Deşi avea doica ei, totuşi ea era crescută aproape numai în braţele propriei sale mame. Depăşind vârsta copilăriei, ea se aplică cu uşurinţă învăţăturilor potrivite anilor ei fragezi. Strălucea prin asiduitatea ei firească în orice disciplină pe care i-o propunea chibzuinţa părinţilor. Mama era plină de ardoare pentru cultivarea fiicei sale. Dar nu pentru acea cultură profană şi de ciclu [1], pe care, de obiceiu, tinerii şi-o asimilează, prin lectura poeţilor, în primii ani ai formaţiunii lor. Ea socotea lucru ruşinos şi cu totul necuviincios ca o fiinţă fragedă şi maleabilă să se iniţieze în pasiunile povestite de poezia tragică, pasiuni care au dat poeţilor elementele şi argumentele din însăşi existenţa femeilor, sau să înveţe neobrăzările poeziei comice. O asemenea fiinţă şi-ar murdări caracterul prin povestiri neserioase despre femei.

„In schimb se dădeau copilei ca învăţături elementele din Scriptura cea insuflată de Dumnezeu, acele elemente asimilabile [2] pentru vârsta ei fragedă şi în deosebi *Înţelepciunea lui Solomon;* şi chiar mai mult decât aceasta: toate acele lucruri care duceau la îmbunătăţirea vieţii noastre morale. Cunoştea şi cântările *Psalmilor.* Străbătuse, la vremea stabilită, fiecare parte a psalmodiei. Fie că se scula din pat, fie că începea studiul, fie că-l înceta, fie că mergea la masă, fie că se retrăgea dela masă, fie că mergea să se culce, fie că se scula pentru rugăciune, pretutindeni ea avea cântarea psalmilor cu ea ca pe un bun tovarăş ce n'o părăsea niciodată.

„Crescută în astfel de deprinderi şi exercitându-şi în chip deosebit şi mâinile la lucrul lânei, Macrina atinge vârsta de 12

1. Cultura profană era alcătuită dintr'un *ciclu de discipline,* care variau ca număr după cum ciclul era inferior sau superior; de aci numele de ἐγκύκλιος παιδεία-παίδευσις-προπαιδεία; cf. Ioan G. Coman, *Sf. Grigorie de Nazianz despre Împăratul Iulian,* I, Bucureşti, 1938, pp. 53, 56.

2. Ἀληπτότερα e absurd; propunem λεπτότερα.

ani. E vremea când floarea tinereţii începe să strălucească cu tărie. In cazul surorii mele, lucrul era aşa de vrednic de admirat, încât, deşi ferită, frumuseţea fetii nu putu fi tăinuită. Nicăiri în toată acea parte de loc, nu se vedea o asemenea minune, comparabilă cu acea frumuseţe şi cu acea armonie a chipului ei. Mâinile pictorilor nu erau în stare să se înalţe până la frumuseţea ei. Arta însăşi, capabilă să combine totul şi să îndrăznească cele mai mari lucruri, mergând până la a reprezinta, prin imitaţie, chipurile elementelor înseşi, n'a fost în măsură să imite cu exactitate vraja înfăţişării ei.

„Din această pricină, un mare roiu de pretendenţi la mâna ei făceau curte părinţilor. Tata, care era un om chibzuit şi priceput în cumpănirea lucrului bun, preferă celorlalţi pe un tânăr de viţă nobilă şi reputat pentru purtarea lui frumoasă. El frecventa încă şcolile. Cu acesta se hotărî să-şi logodească fata, când aceasta va atinge vârsta. Intre timp, tânărul era învăluit de cele mai bune speranţe. El prezenta tatălui copilei ca dar plăcut de nuntă un renume frumos în arta de a vorbi. El îşi manifesta puterea elocinţei în procese ca avocat al celor nedreptăţiţi. Dar invidia retează aceste frumoase speranţe răpindu-l din viaţă în floarea tinereţii.

„Fata cunoştea cele hotărîte de tatăl ei. Dar odată cu moartea tânărului căzură şi cele hotărîte în privinţa ei. Denumind drept căsătorie deciziunea tatălui ei, ca şi cum această deciziune s'ar fi realizat aievea, ea socoti ca restul vieţii să rămână singură cu sine. Şi hotărîrea a fost mai tare decât s'ar fi putut aştepta dela vârsta ei. Din pricina numărului mare al celor ce voiau s'o peţească pentru faima frumuseţii ei, părinţii îi vorbeau adesea despre căsătorie. Ea răspundea că este absurd şi nedrept ca să nu ţină la căsătoria odată hotărîtă de tatăl ei, ci să privească a se lăsa constrânsă la o alta. Pentrucă există o singură căsătorie în natură, cum există o singură naştere şi o singură moarte. Ea susţinea că acela cu care fusese căsătorită — după hotărîrea părinţilor — nu e mort c trăieşte cu Dumnezeu prin nădejdea învierii, şi-l crede în călătorie nu în moarte. Ea afirma că este o nelegiuire să nu păstrezi credinţă soţului în călătorie.

„Cu asemenea argumente, ea îndepărtă pe cei ce încercau s'o convingă. Dar îşi stabili o garanţie a bunei ei hotărîri, anume

de a nu se despărți niciodată, nici o singură clipă, de mama ei. Aceasta îi spunea adesea că pe ceilalți copii i-a purtat în sân un anumit timp, dar că pe ea o poartă incontinuu oarecum cuprinsă în măruntaie. Convieţuirea cu fiica nu aducea mamei nici necazuri, nici pagubă. Serviciile fiicei făceau pentru mamă cât acelea ale multor slujnice. Intre ele aveau loc frumoase recompense reciproce. Mama îngrijea de sufletul fetii, iar aceasta de corpul mamei, împlinind servirea cerută şi în toate celelalte. Adesea pregătea cu propriile ei mâini pâine pentru mamă. Totuşi, nu acesta era lucrul cel mai de seamă cu care se ocupa. După ce isprăvea servirile sfinte cu mâinile sale, socotind că principala ocupaţie a vieţii ei era sârguinţa aprigă în asemenea serviri, din prisosul său oferea mamei hrana câştigată cu propria ei muncă. Nu numai atât, dar ea era colaboratoarea mamei în toate grijile care apăsau asupra acesteia. Mama avea patru feciori şi cinci fete şi plătea impozite la trei guvernatori, pentrucă proprietăţile ei erau împrăştiate printre atâtea neamuri de oameni.

„Din această pricină, mama era împărţită între felurite griji. Tatăl murise. In toate acestea, Macrina împărţea necazurile cu mama, micşorându-i grijile şi uşurându-i greul suferinţelor. In acelaşi timp, prin educaţia dată de mamă, fata şi-a păstrat o vieaţă fără pată, dusă şi supravegheată în întregime de ochii mamei. Pentru un scop egal, — am numit pe acela al filosofiei — ea oferea, în acelaşi timp, mamei, prin vieaţa ei, o călăuză, trăgând-o puţin câte puţin spre existenţa cea nematerială şi desăvârşită“ [1].

Trei fapte mari străbat anii copilăriei şi tinereţii Macrinei: educaţia, perspectiva căsătoriei şi închinarea vieţii monahale.

Educaţia Macrinei e una din acele meticuloase şi pioase opere de artă şi de transfigurare creştină, cum numai Emmelia ştia să înceapă şi să ducă la bun sfârşit. O femeie, care a fost în stare să dea lumii două columne ca Sfântul Vasile şi ca Sfântul Grigorie de Nyssa, era în măsură să ofere şi un mărgăritar de monahie, cum puţine au existat. Urmând exemplul Mamei Domnului Iisus Hristos, Emmelia îngrijea personal de creşterea copiilor

1. Sf. Grigorie de Nyssa, *op. cit.*, (Migne, P. G. XLVI, col. 961 CD, 964 ABCD, 965 AB).

ei. Familie cu stare frumoasă, având doică pentru cei mici, aceștia erau totuși crescuți în brațele propriei lor mame. Macrina, ca orice creștin adevărat, primi, odată cu laptele din sânul mamei, și învățătura și pietatea creștină. Încă de mică, ea asimilă, în familie, acele elemente ale învățăturii creștine, acel catehism sumar pe care și-l apropriau, cu siguranță, copiii tuturor familiilor creștine. Sf. Grigorie notează că, în cazul Macrinei, părinții au fost aceia cari au catehizat-o. Era, desigur, tradiția instaurată de multă vreme în familie și reprezintată cu atâta strălucire de prima Macrină. Pe lângă aceasta, Macrina noastră era primul copil și nimeni afară de părinți nu avea mai multă cădere să inițieze pe mica odraslă în învățătura creștină. Copila arătă mare pricepere și asiduitate pentru tot ce o învățau părinții. Aceștia o familiarizau nu numai cu elementele creștine, ci, în mod sigur, și cu multe alte lucruri. Ce înțelege Sf. Grigorie prin ὅπερ μάθημα? [1]. In primul rând scrisul, cititul și socotitul. Dar acest μάθημα era, trebuia să fie și o sinteză de anumite cunoștinți generale, de care nu putea fi lipsit cu niciun preț un copil al Emmeliei și o soră a Sfântului Vasile. E regretabil că Sf. Grigorie nu ne dă nici o altă indicație de detaliu asupra sus numitului μάθημα.

Emmelia era vrăjmașă declarată a culturii profane. Această cultură primejduia caracterul prin lecturile din poeții, cari etalau, în operile lor, pasiunile mai mult sau mai puțin criticabile ale femeilor. Mama Macrinei, la fel cu Aristophan, cu Platon, cu Plutarh și cu cei mai mulți dintre Sfinții Părinți, se gândește, aci, în primul rând la Homer, apoi la poezia tragică, în deosebi aceea a lui Euripid [2], și comică a lui Aristophan, Menandru și a atâtor poeți ai comediei nouă. Emmelia avea dreptate nu numai din punct de vedere creștin, dar și din cel general omenesc. Lectura a fost, la tineri, totdeauna unul din factorii cei mai de seamă ai formării caracterului și ai orientării pentru viață. Fratele Macrinei, Sf. Vasile, o va spune cu o preciziune și cu o hotărîre de neegalat [3]. Dar, lucru curios, deși Grigorie spune că Emmelia con-

1. Sf. Grigorie de Nyssa, *op. cit.*, (Migne, P. G. XLVI, col. 961 C).
2. J. Coman, *Le concept de l'art dans les „Grenouilles" d'Aristophane*, chap. V, sub tipar.
3. Idem, *Miracolul Clasic* (Academia Română, Studii și Cercetări, XLVIII), București, 1940, p. 222 etc.

damna în bloc *cultura integrală* (ἐγκύκλιος παίδευσις), el nu exemplifică acest principiu restrictiv creştin decât prin interdicţia lecturii poeţilor. Este drept că poezia elenă ocupa un loc de frunte în cultura profană, în deosebi pentru perioada de început. Dar această cultură mai cuprindea şi alte discipline care puteau fi asimilate cu folos de tineri. Muzica, gimnastica, geometria, gramatica au fost învăţate în şcolile păgâne de cei mai străluciţi Doctori ai Bisericii. Şi nu fără efect. In cazul Macrinei însă, Emmelia — fără să fi exercitat o interdicţie totală a culturei elene în formaţia fiicei sale —, ţinea probabil foarte mult ca plămada principală a caracterului şi orientarea totală a copilului ei să fie cât mai exclusiv creştine. Dacă Grigorie citează numai „pasiunile povestite de poezia tragică" şi „neobrăzările poeziei comice", este pentrucă, sub raportul moralităţii, poezia era elementul educativ cel mai sugestiv şi cel mai deochiat.

Macrina primeşte însă o strălucită educaţie creştină. Am văzut mai sus că părinţii o iniţiaseră în elementele catehismului creştin. Când ea ajunse să poată citi, i se dădu ca lectură părţile din Sfânta Scriptură potrivite cu puterea ei de înţelegere şi în deosebi: *Înţelepciunea lui Solomon* şi *Psalmii.* Atinse o adevărată performanţă în cântarea psalmilor. Muzica era — ca şi în cazul Gorgoniei — una din disciplinile fundamentale ale învăţământului creştin. Încetul cu încetul, Macrina îşi desăvârşi educaţia creştină atât prin asiduitatea catehetică a familiei, cât şi prin frecventarea continuă a Bisericii şi a unui mediu creştin superior. Educaţia Macrinei era — la un moment dat — aşa de strălucită şi de sigură, încât ea reuşi să determine pe Vasile, de abia sosit dela studii, pentru „filosofia" creştină [1].

Aceeaşi ţinută nobilă, de profundă substanţă creştină, dovedi Macrina şi cu originala ei „căsătorie". Murindu-i logodnicul şi asaltată de numeroşi peţitori, ea rămase neclintită în convingerea şi în afirmaţia că ea era căsătorită şi că nu putea să-şi desonoreze „soţul", căsătorindu-se cu altul. Ea înţelegea să păstreze credinţă soţului plecat în călătorie la Dumnezeu cu care se afla împreună în nădejdea învierii. Refuzul ei categoric de a se căsători cu altul,

1. Sf. Grigorie de Nyssa, *op. cit.* (Migne, P. G. XLVI, col. 965 C).

după ce tatăl o destinase acelui tânăr de neam, vestit prin purtarea și prin elocința sa, se datorește, poate, într'o bună măsură afecțiunii sincere care o lega de acesta, dar el este determinat, în mod sigur, de dorința ei vie de a se smulge lumii și de a se afierosi în întregime lui Dumnezeu. Numai acesta poate fi înțelesul cuvintelor: „Μένειν ἐφ'ἑαυτῆς τὸ λοιπὸν ἠξίου" [1].

Înainte de a se retrage definitiv din viața profană, Macrina trebui să se consacre muncii și grijii istovitoare a trei serii de îndatoriri, care țineau în parte de preocupări religioase, în parte de ocupații casnice și familiale.

Încă din sânul familiei și, cu siguranță, dela o vârstă destul de fragedă, Macrina își „deda servirilor sfinte propriile sale mâini" [2]. E greu de precizat ce erau, în fapt, acele μυστικαὶ ὑπηρεσίαι [3]. Credem însă că sub această formulă putem înțelege asistența pe care tânăra fată o da preoților în Biserică și în alte împrejurări unde aveau loc opere creștine. Adică un fel de diaconat. Această servire sfântă i-a fost așa de dragă, încât a socotit-o țelul suprem al vieții ei, dedicându-i-se mai în urmă în întregime.

Emmelia avea gospodărie mare cu multe complicații. Fiind cel mai mare dintre copii și, după moartea logodnicului, hotărîndu-se pentru o neîntreruptă conviețuire cu mama, Macrina ajunse mâna dreaptă Emmeliei în toate muncile și preocupările gospodăriei. Tatăl murise, iar cei opt copii, toți sub vârsta Macrinei, cereau atenție, îngrijire, abnegație. Atât prin vârsta cât și prin formațiunea ei, nimeni nu era mai indicată ca Macrina pentru jugul gospodăriei bătrânului Vasile și a Emmeliei. Fata s'a achitat de aceste îndatoriri cu o pricepere și cu o asiduitate deasupra oricărei aprecieri. Ea mergea până acolo că-și hrănea mama din munca propriilor sale brațe.

Cel mai mare titlu de glorie al Macrinei din această perioadă pre-monahală a vieții sale este educarea fraților ei și mai ales orientarea lor spre monahism; spre monahismul integral.

Iată pe marele și celebrul Vasile sosind dela studii din cele

1. Sf. Grigorie de Nyssa, *op. cit.*, (Migne, P. G. XLVI, col. 964 C).
2. Idem, *op. cit.*, (Migne, P. G. XLVI, col. 965 A).
3. Idem, *op. cit., loc. cit.*

multe şi vestite universităţi, unde zăbovise timp îndelungat pentru formaţiunea sa filosofică şi oratorică. Tânărul doctor în atâtea ştiinţe era plin de el însuşi, împăunându-se cu un orgoliu puţin comun. Dar Macrina nu întârzie a-l schimba complet în sensul vederilor ei. „Între acestea soseşte marele Vasile, fratele pomenitei Macrina. El studiase vreme îndelungată, în şcoli, oratoria şi filosofia. Peste măsură de arogant prin ideea ce şi-o făcea despre ştiinţa sa, dispreţuind toate demnităţile şi depăşind prin fastul său chiar pe magistraţii străluciţi, el fu aşa de repede cucerit şi atras de sora sa spre scopul filosofiei [1], încât se desprinse din aparenţa strălucitoare a lumii şi, nesocotind gloria de a fi admirat pentru elocvenţa sa, trecu la o vieaţă de lucru, şi încă de lucru manual, practicând o sărăcie desăvârşită. El îşi pregătea astfel drum liber pentru o vieaţă în virtute. Dar vieaţa lui Vasile şi creaţiile lui practice succesive, prin care el s'a făcut celebru pe tot pământul de sub soare, au întunecat prin gloria lor pe toţi oamenii strălucitori prin virtute. Această vieaţă şi aceste creaţii ar necesita o descriere lungă şi mult timp" [2]. Gloria lui Vasile cel Mare e, în bună măsură, şi gloria Macrinei, căreia îi revine extraordinarul merit de a fi câştigat şi apoi orientat pe fratele ei pe drumul creştinismului activ şi cuceritor.

Al doilea frate al Macrinei şi al lui Vasile, numit Naukratios, se distingea printr'o comoară de însuşiri ale trupului şi ale minţii. Orator celebru la vârsta de 22 de ani, el intră „printr'o providenţă divină" [3], dar sub aceeaşi influenţă a Macrinei, în monahism, şi încă în monahismul cel mai ascetic. Renunţând la gloria artei oratorice, plecă în ţinutul Irisului — în Pont — împreună cu un servitor, Chrysaphios, şi înfiinţă acolo o chinovie. În această chinovie se aflau şi un număr de bătrâni lipsiţi de cele trebuincioase şi bolnavi. Naukratios îi îngrijea personal cu mâinile sale şi-i hrănea cu peşte pe care-l prindea în Iris. A murit în al cincilea an al călugăriei, nu se ştie cum, în timp ce umbla prin pădure pentru procurare de hrană bătrânilor pe care-i ajuta [4].

1. Adică stilul creştin de vieaţă.
2. Sf. Grigorie de Nyssa, *op. cit.*, (Migne, P. G. XLVI, col. 965 BC).
3. Idem, *op. cit.*, (Migne, P. G. XLVI, col. 968 A): „Θείᾳ τινὶ προμηθείᾳ".
4. Idem, *op. cit.*, (Migne, P. G. XLVI, col. 965 D, 968 ABC).

Pe fratele Petru — viitorul episcop de Sebaste — Macrina a fost aceea care l-a crescut și l-a educat în întregime. Ultimul dintre copii, el a fost numit și „orfanul" [1]. În timp ce el se năștea, tatăl său murea. Macrina i-a dat cea mai înaltă educație, inițiindu-l din fragedă copilărie în învățăturile sacre și nedându-i răgaz pentru înclinare spre lucruri vane. „Ea era de toate pentru tânăr: tată, profesor, pedagog, mamă, sfătuitor pentru tot lucrul bun. Așa îl formase Macrina, încât, înainte ca el să fi ieșit din anii copilăriei, fiind încă băiat, în floarea vârstei fragede, el se ridică până la înaltul scop al filosofiei. Printr'un dar al firii, Petru avea o înclinare remarcabilă pentru orice artă manuală specială, încât, fără niciun profesor, el s'a perfecționat, cu toată preciziunea, în meșteșugul fiecăruia, meșteșuguri pentru învățarea cărora cei mulți au nevoie de timp și de osteneală îndelungată. Disprețuind ocupația cu studiile profane, ca unul care avea firea sa învățător suficient al oricărei bune științe, și, privind mereu la sora sa pe care și-o făcuse scop al oricărui bine, el ajunse la o astfel de performanță a virtuții, încât părea că, în restul vieții, nu cedează întru nimic marelui Vasile în reputația despre această calitate [2]. El era de toate pentru soră și pentru mamă și colabora cu ele în vederea atingerei acelei vieți îngerești" [3]. Aceste detalii fac inutil orice comentariu asupra rolului Macrinei în viața fratelui ei Petru.

Același rol l-a jucat Macrina desigur și în viața fratelui ei Grigorie, viitor episcop de Nyssa. În lungile convorbiri pe care Grigorie și Macrina le au în preajma morței acesteia din urmă, fratele e vrăjit de știința și de cuvântul înflăcărat al surorii. Grigorie o ascultă ca pe o profesoară [4]. Macrina se înalță cu cuvântul pe culmile filosofiei. Ea vorbește despre suflet. Explică pricinile vieții în trup, cauza existenții omului și a caracterului lui muritor, origina morții și desfacerea trupului pentru o altă viață [5]. Din

1. Sf. Grigorie de Nyssa, *op. cit.*, (Migne, P. G. XLVI, col. 972 B).
2. Adică despre virtute.
3. Sf. Grigorie de Nyssa, *op. cit.*, (Migne, P. G. XLVI, col 972 CD).
4. Idem, *op. cit.*, (Migne, P. G. XLVI, col. 977 D).
5. Idem, *op. cit.*, (Migne, P. G. XLVI, col 977 C).

această discuție a ieșit celebrul tratat *Despre suflet și înviere* al Sfântului Grigorie de Nyssa [1].

Dacă Macrina a înconjurat pe frații ei cu această excepțională atenție și grijă, ea n'a învăluit mai puțin, într'o îngerească afecțiune, pe mama ei. Ne reamintim de asiduitatea ei neadormită în treburile gospodăriei și de jurământul făcut de a nu se despărți niciodată de Emmelia. Acest jurământ a fost ținut cu sfințenie, dar nu în sensul rămânerii continui a fiicei pe lângă mamă, ci, dimpotrivă, în acela al alipirii mamei de rostul și destinul fiicei. In adevăr, Macrina, retrăgându-se cu totul din lume, invită și pe mama sa cu ea, la felul de viață în comunitatea fecioarelor. A acelor fecioare, pe care înainte le avusese ca sclave [2]. După ce isprăvi cu grija creșterii, educației și așezării copiilor, și trecu cele mai multe din preocupările vieței materiale pe seama urmașilor, Emmelia răspunse cu dragoste la îndemnul și la invitația fiicei sale. Luă drumul mânăstirii împreună cu Macrina și începură o viață sfântă, consacrată exclusiv lui Hristos. Iată cum descrie Sf. Grigorie viața Macrinei, a Emmeliei și a celorlalte fecioare în mânăstirea de pe malul râului Iris, nu departe de mânăstirea de călugări pe unde trecuseră sau vor trece cei patru feciori, dintre cari unul, Petru, va ajunge chiar șeful instituției: „Așa cum s'a spus mai sus, viața fecioarei [3] a fost sfătuitoarea mamei pentru această ținută filosofică și nematerială a vieții. Renunțând la toate cu câte se obișnuise mai înainte, Emmelia trecu la stilul propriu al umilinței. Era pregătită să trăiască în aceleași condițiuni ca mulțimea fecioarelor, adică să aibă, deopotrivă cu ele, o singură masă, un pat și toate câte aparțin vieții. Se suprimase din traiul lor orice deosebire ce ținea de vreo demnitate. Era o astfel de rânduială a vieții, o astfel de înălțime a filosofiei [4] și o așa de gravă disciplină a existenții în programul de zi și de noapte, încât acestea depășesc orice

1. Sf. Grigorie de Nyssa, *Cuvântul despre suflet și înviere, numit Macrinia* (Migne, P. G. XLVI, col. 12 A—160 C).

2. Idem, *Despre viața Sfintei Macrina, sora Marelui Vasile* (Migne, P. G. XLVI, col. 965 D).

3. Adică a Macrinei.

4. „Filosofie" sau „filosofic" au aci și, în genere, la Sfinții Părinți, sensul de gândire și trăire creștină.

descriere. După cum sufletele prin moarte se desfac de trupuri şi se deslipesc de grijile legate de vieaţa omenească, tot aşa şi vieaţa lor era despărţită de lume. Această vieaţă lepădase orice vanitate a efemerului şi mergea în ritmul imitării vieţii îngerilor. Intre ele nu se vedea mânie, nu se vedea invidie, nu se vedea ură, nu se vedea dispreţ, nu se vedea nimic din asemenea lucruri. Dorinţa după lucruri vane, ca onoruri, glorie, lux, aroganţă şi toate cele asemenea acestora, fusese înlăturată. Plăcerea era cumpătarea şi gloria era anonimatul. Bogăţia era sărăcia şi scuturarea de orice avere materială ca de praful de pe corp... Numai grija de cele dumnezeeşti, rugăciunea neîntreruptă şi cântarea neîncetată aveau preţ în ochii lor" [1]. Monahiile de pe malul râului Iris duceau o vieaţă cu adevărat sfântă sub puterea şi vraja harului. Deşi încă în trupuri, ele trăiau o vieaţă asemenea îngerilor. „Ce cuvânt omenesc ar putea înfăţişa o asemenea ţinută a vieţii ? Vieaţa lor se situa pe hotarul dintre natura omenească şi cea netrupească [2]. Eliberarea naturii de patimile omeneşti era un lucru mai de preţ decât pura condiţie omenească. Ele se găseau în stare de inferioritate faţă de natura îngerească şi cea netrupească numai prin aceea că se arătau în corp, erau conturate în figură omenească şi se foloseau de organe sensibile. Şi, totuşi, cineva ar fi putut uşor îndrăsni afirmarea că ele susţineau paralela cu îngerii. Căci, deşi trăiau în trup, ele nu erau apăsate de greutatea acestuia, asemănându-se puterilor fără de trupuri" [3]. Aceste calităţi superlative ale Macrinei şi ale tovarăşelor ei de mânăstire au, în prezentarea lor, deseori haină retorică, stilul Sf. Grigorie fiind şlefuit până la refuz. Esenţialul însă din relatarea fratelui Macrinei e istoric, fiindcă el presară povestirea cu detalii şi precizări, care dau suficientă garanţie de autenticitate faptelor.

O seamă de evenimente petrecute în preajma şi în mânăstirea fecioarelor înainte şi după moartea Emmeliei atestă tăria caracterului Macrinei şi frumuseţea neegalată a sufletului ei.

Am pomenit mai sus de intrarea în monahism a fratelui Macrinei, numit Naukratios, şi de moartea prematură şi misterioasă

1. Sf. Grigorie de Nyssa, *op. cit.*, (Migne, P. G. XLVI, col. 969 BCD).
2. Adică natura îngerilor.
3. Sf. Grigorie de Nyssa, *op. cit.*, (Migne, P. G. XLVI, col. 972 A).

a acestuia. Emmelia a fost foarte afectată de această nenorocire. „Ea leşină şi rămase deodată ca fără suflare şi mută. Judecata cedă durerii şi ea se prăbuşi la auzirea nenorocirii, sguduită de lovitura neaşteptată, ca un atlet brav" [1]. Marea Macrină, Μεγάλη Μακρίνη, arătă o mare virtute cu această ocazie. Nu numai că prin minte învinse durerea şi-şi păstră calmul, dar ea întări şi îmbărbătă pe mama, care nu s'a lăsat înfrântă de jale şi nu se dădu la lucruri nedemne sau femeieşti, ca, de pildă, să se bocească, să-şi rupă hainele, să se lamenteze cu ţipete stridente sau cu melodii gemătoare. Emmelia avu în Macrina un doctor desăvârşit în acele momente. Ridicându-se mai pre sus de fire şi depăşind durerea, fiica uşură mama prin vorbele şi judecăţile sale cu tâlc [2].

Un alt deces care a trebuit să sguduie profund pe Macrina a fost acela al mamei sale. Emmelia, care se afla de mult în mânăstire şi atinsese o venerabilă vârstă, îşi dădu sufletul pe braţele celor doi copii ai ei: Petru şi Macrina. Stând amândoi la căpătâiul muribundei, ei primiră recomandaţiile ei, dar mai ales o frumoasă binecuvântare pe care Emmelia o rosti atingând fiecare copil cu câteo mână. Grigorie o transcrie: „Ţie, Stăpâne, îţi ofer ca primiţii şi zeciuială rodul naşterilor mele. Primiţiile îmi sunt această fiică, primul meu copil, iar zeciuială îmi este acesta, ultimul meu copil. Ţie îţi sunt afierosiţi, fiecare, după lege şi ei îţi sunt ofrande. Fă să vină sfinţenia pe acest prim şi pe acest al zecelea copil al meu" [3]. Moartea mamei fu, zice Grigorie, ocazie de înaltă filosofare.

Nu mai mici au fost sguduirea şi durerea Macrinei la vestea morţii marelui Vasile. Acesta muri în al nouălea an dela ridicarea lui la rangul de Mitropolit al Caesareei [4]. Plecarea lui din viaţa aceasta a îndurerat patria şi întreg universul. Cu atât mai mult fu lovită Macrina, care îi era soră. Ea însă îndură lovitura cu dârzenie şi rămase neclintită ca aurul adevărat încercat în trei rânduri de cuptoare, sau ca atletul neînfrânt [5].

1. Sf. Grigorie de Nyssa, *op. cit.*, (Migne, P. G. XLVI, col. 968 D).
2. Idem, *op. cit.*, (Migne, P. G. XLVI, col, 968 D, 969 AB).
3. Idem, *op. cit.*, (Migne, P. G. XLVI, col. 973 AB).
4. Idem, *op. cit.*, (Migne, P. G. XLVI, col. 973 C).
5. Idem, *op. cit.*, (Migne, P. G. XLVI, col. 973 CD).

Cu ocazia unei foamete, în ținutul unde se afla mânăstirea ei, Macrina ajută pe cei lipsiți cu atâta pricepere, încât pustiul părea un oraș alcătuit din mulțimea celor veniți după milă [1].

În ultima parte a biografiei Macrinei, Sf. Grigorie de Nyssa ne povestește pe larg vizita pe care o făcu el surorei sale, în mânăstire, la circa nouă luni după moartea lui Vasile, cu ocazia întoarcerii dela un sinod care avusese loc la Antiochia [2]. Relatarea lui Grigorie are două părți: una ne descrie constatările făcute personal de autor în mânăstire și boala Macrinei, cealaltă ne informează despre moartea și înmormântarea ei.

Pe drum spre mânăstire, Grigorie avu, cu o zi înainte de a ajunge acolo, o viziune cu totul neobișnuită, care se repetă de trei ori. Se făcea că el purta pe mâini rămășițele martirilor din care se degaja o puternică lumină, așa cum se degajă dintr'o oglindă curată când e așezată în fața soarelui. Strălucirea era așa de intensă, încât vizionarul fu obligat aproape să-și închidă ochii. Deșteptându-se, Grigorie nu-și putu da seama de semnificația viziunii. Ajungând la mânăstire, el fu primit de corul fecioarelor la intrarea în biserică. Băgă de seamă că Macrina, starețа lor, nu era printre ele. Fu introdus în camera unde ea — ἡ Μεγάλη — zăcea bolnavă. Suferinda nu era așezată pe pat sau pe vreun așternut, ci zăcea pe pământ, având dedesubt o scândură acoperită cu sac, și o altă scândură care-i servea de perină [3]. Revederea a fost emoționantă [4]. Deși era istovită de febră și mergea către moarte, Megale avea mintea liberă și înaripată în contemplarea celor înalte. Deși copleșită de dureri, totuși puterea gândirii ei era intactă și judecata nu era sincopată de asalturile suferinței [5]. Grigorie pricepu că viziunea pe care o avusese pe drum se aplica surorei sale: rămășițele erau ale sfintei martire [6], rămășiți „care mureau prin păcat, dar care străluceau prin harul Duhului care sălășluia în ele" [7]. Au vorbit multe lucruri, în deosebi despre marele și

1. Sf. Grigorie de Nyssa, *op. cit.*, (Migne, P. G. XLVI, col. 972 D).
2. Idem, *op. cit.*, (Migne, P. G. XLVI, col. 973 D).
3. Idem, *op. cit.*, (Migne, P. G. XLVI, col. 976 ABCD).
4. Idem, *op. cit.*, (Migne, P. G. XLVI, col. 976 D, 977 A).
5. Idem, *op. cit.*, (Migne, P. G. XLVI, col. 977 BC).
6. Lecțiunea μάρτυρος ἁγίου (col. 980 A) trebue înlocuită cu μάρτυρος ἁγίας.
7. Sf. Grigorie de Nyssa, *op. cit.*, (Migne, P. G. XLVI, col. 980 A).

Sfântul Vasile şi despre înalta filosofie a vieţii creştine. Diserta asupra vieţii viitoare ca inspirată de Sfântul Duh [1].

Vestea ameliorării boalei — ameliorare reală — i-a adus mare bucurie lui Grigorie [2]. Cu ocazia altei vizite, Macrina povesti fratelui din amintire „ca din carte" vieaţa părinţilor, cea dinaintea naşterii lui Grigorie şi cea după. „Scopul povestirii era aducerea de mulţumiri lui Dumnezeu" [3]. „Macrina înfăţişa vieaţa părinţilor nu atât ca pe o existenţă strălucitoare prin bogăţie şi noblete, cât crescută şi înflorită prin iubirea de oameni a lui Dumnezeu. Bunicii din partea tatălui au fost persecutaţi din pricina mărturisirii lui Hristos. Bunicul din partea mamei fusese suprimat de mânia imperială iar toate ale lui trecute altor stăpâni. Şi totuşi vieaţa lor era aşa de bogată prin credinţă, încât nimeni, în acele vremuri, n'a atins faima lor" [4]. Averea părintească — destul de mare — a fost fărâmiţată prin împărţirea ei la cei nouă copii. Dar partea fiecăruia a ajuns, prin binecuvântarea cerului şi credinţa în Dumnezeu, mai mare decât întreaga avere a părinţilor [5].

Partea Macrinei n'a rămas mai pre jos faţă de aceea a fraţilor ei. Ea a împărţit totul la săraci, prin mâinile preotului, după porunca divină. Vieaţa ei a făcut parte din comoara lui Dumnezeu în aşa măsură, încât niciodată mâinile ei n'au încetat să lucreze pentru împlinirea poruncilor Lui şi n'a privit vreodată la un bărbat. Nu şi-a pus nădejdea unui traiu elegant în nicio binefacere omenească. N'a refuzat niciodată pe cei ce-i cereau ajutor, dar nici n'a căutat pe cei generoşi. Dumnezeu, prin binecuvântările sale, în chip ascuns înmulţea ostenelile ei mărunte ca pe nişte seminţe într'un fruct bogat [6].

Potrivit unui vechiu procedeu de compoziţie — frecvent în literatura greco-latină — Sf. Grigorie de Nyssa înţelege ca elogiul pe care-l face Macrinei să se răsfrângă şi asupra lui. Această răs-

1. Sf. Grigorie de Nyssa, *op. cit.* (Migne, P. G. XLVI, col. 977 AB).
2. Cf. minunata comparaţie a Macrinei cu alergătorul la cursele din stadion (col. 980 B).
3. Sf. Grigorie de Nyssa, *op. cit.* (Migne, XLVI, col. 980 C).
4. Idem, *op. cit.* (Migne, P. G. XLVI, col. 980 CD).
5. Idem, *op. cit.* (Migne, P. G. XLVI, col. 980 D).
6. Idem, *op. cit.* (Migne, P. G. XLVI, col. 980 D, 981 A).

frângere elogioasă putea fi ceva mai slabă, în cazul de față. Grigorie era nu numai creștin, dar și episcop, iar biografia surorii sale era destinată în primul rând edificării morale. Dar omul și mai ales grecul din Grigorie au învins creștinul și monahul din el. Evocând în fața surorii sale bolnave necazurile și suferințele pe care el le-a îndurat întâi ca exilat pentru credință în vremea împăratului Valens, pe urmă ca nevoitor pentru aplanarea diferitelor conflicte din sânul Bisericii, pune în gura Macrinei următoarea replică: „Nu vei înceta tu, oare, cu nemulțumirea față de bunurile trimise de Dumnezeu? Nu cultivi tu, oare, nerecunoștința sufletului? De ce nu compari ale tale cu ale părinților? În lumea aceasta, noi ne glorificăm cu noblețea nașterii și cu aristocrația părinților. Tata era renumit, prin cultura sa, pe vremuri, dar gloria sa nu depășea tribunalele din partea locului. Chiar când el ajunse cel dintâi prin știință între ceilalți, faima lui nu a trecut dincolo de Pont. El iubea celebritatea în țara lui. Dar tu ești vestit între cetăți, între popoare și între neamuri. Bisericile te trimit și te chiamă pentru colaborare și pentru îndreptare. Și nu vezi harul? Nu recunoști pricina unor asemenea bunuri? Că pe tine rugăciunile părinților te ridică pe culmi, și că n'ai avut niciuna sau prea puțină pregătire de acasă pentru aceasta?" [1]. Cu excepția ultimei fraze, acest text ar putea fi semnat de oricare dintre reprezentanții sofisticei a doua: de un Aelius Aristide, de un Dio Chrysostomus, de un Libanius, etc. Grigorie vorbise destul de pe larg despre toți frații lui. Deși își prezentase și el, pe alocuri, cartea sa de vizită, a socotit totuși că nu era suficient. Îndrăsnește deci să se autodescrie și o face cu o artă ireproșabilă. Poate excesiv de ireproșabilă. Grigorie de Nyssa era unul din marii Doctori și stâlpi ai Bisericei, care i-a recunoscut încă din viață strălucitele lui merite. Ar fi putut, în elogiul surorei sale, să-și omită complimentele. Nu e totuși o vină prea mare dacă n'o face, fiindcă procedeul era la modă. Sf. Grigorie de Nazianz cultiva, și el, această modă.

În ultimele clipe, Macrina arăta ca un înger cu chip de om [2]. Înainte de a expira, ea înalță lui Dumnezeu o minunată rugă-

1. Sf. Grigorie de Nyssa, *op. cit.*, (Migne, P. G. XLVI, col. 981 AB).
2. Idem, *op. cit.*, (Migne, P. G. XLVI, col. 981 D, 984 A).

ciune [1]. Ea moare seara, după rugăciunea de mulțumire, și după ce-și face pe față semnul sfintei cruci [2].

Jalea surorilor din mânăstire afectă foarte mult pe Grigorie [3]. Fecioarele o plângeau astfel: „S'a stins lumina ochilor noștri; ne-a fost luată lumina conducerii sufletelor noastre; s'a destrămat siguranța vieții noastre; a fost luată pecetea nestricăciunii; s'a rupt lanțul înțelepciunii care ne unea pe toate; a fost sfărâmată tăria celor slabi; a fost răpită îngrijirea celor neputincioși; sub conducerea ta, noaptea era pentru noi ca ziua, luminată de viața ta curată; acum ziua ni se va schimba în întunerec" [4]. În durerea lor sfâșietoare, monahiile o numeau mama și doica lor. Aceste calificative erau date de acelea pe care Macrina le adunase — în vremea foametei — de pe drumuri, le hrănise, le crescuse și le inițiase în viața curată și nestricăcioasă [5].

Grigorie face un mic sfat cu surorile asupra vestmintelor de înmormântare ale Marei Macrina. El se consultă în deosebi cu Vetiana, de viță nobilă, bogată, tânără și frumoasă, și cu diaconița Lampadia [6]. Grigorie se gândea să împodobească pompos pe sora sa. Lampadia, care știa de hotărîrea Macrinei în această privință, zise: „Podoaba pentru care s'a străduit sfânta a fost viața curată. Această viață curată i-a fost podoabă și vieții, și-i este giulgiu și la moarte. În ce privește podoabele corpului, ea nu le-a prețuit nici în timpul vieții, și nici nu și-a păstrat așa ceva pentru folosința de acum" [7]. Se admise ca să fie îmbrăcată cu ceva din vestmintele de înmormântare ale lui Grigorie [8]. Îmbrăcând pe Macrina, Vetiana găsi la gâtul sfintei un colier de care erau prinse o cruciuliță și un inel de fier. Acestea, legate cu o ață subțire, atârnau deasupra inimii. Grigorie dădu Vetianei crucea, iar el opri inelul [9].

1. Sf. Grigorie de Nyssa, *op. cit.*, (Migne, P. G. XLVI, col. 984 CD, 985 A).
2. Idem, *op. cit.*, (Migne, P. G. XLVI, col. 985 B).
3. Idem, *op. cit.*, (Migne, P. G. XLVI, col. 985 CD).
4. Idem, *op. cit.*, (Migne, P. G. XLVI, col. 988 A).
5. Idem, *op. cit.*, (Migne, P. G. XLVI, col. 988 AB).
6. Idem, *op. cit.*, (Migne, P. G. XLVI, col. 988 CD, 989 A).
7. Idem, *op. cit.*, (Migne, P. G. XLVI, col. 989 A).
8. Idem, *op. cit.*, (Migne, P. G. XLVI, col. 989 B).
9. Idem, *op. cit.*, (Migne, P. G. XLVI, col. 989 C).

Înmormântarea Macrinei a fost o nesfârșită procesiune ca la funeraliile martirilor. O mare mulțime de bărbați și de femei a luat parte la această înmormântare. Locuitorii ținuturilor din jur și încă de mai departe veniseră să omagieze pe sfânta care le făcuse atâta bine cu sfatul și cu fapta. Femeile, zice Grigorie, se amestecaseră cu grupul monahiilor, iar bărbații cu acela al călugărilor [1]. Sicriul a fost purtat de Grigorie, de episcopul locului, Araxios, și de alți doi clerici distinși [2]. Cortegiul funerar a durat aproape o zi, având să străbată o distanță de 7-8 stadii [3]. Rămășițele Macrinei au fost îngropate la un loc cu osemintele mamei, respectându-se dorința lor din timpul vieții. În viață și în moarte Macrina și Emmelia au ținut să fie la un loc [4].

Macrina a murit la circa nouă luni după fratele ei Vasile cel Mare [5], adică cu aproximație în Octombrie-Noembrie 379 [6].

Sf. Grigorie de Nyssa n'ar fi fost omul veacului său, n'ar fi fost prietenul Sfântului Grigorie de Nazianz și n'ar fi fost cu adevărat stâlpul Bisericei și lumina pietății creștine, dacă în lunga și minuțioasa biografie consacrată surorei sale n'ar fi pomenit despre minunile acesteia. Minunile Macrinei sunt de multe feluri, dar două dintre ele sunt în deosebi subliniate de Grigorie. Una privește propria persoană a eroinei noastre. O tumoare foarte dureroasă ieșită la un sân provoca suferințe nespuse Macrinei. Cu toate sfaturile celor din jurul ei și mai ales ale Emmeliei, mama ei, de a se lăsa tratată de un medic, suferinda s'a opus oricărei intervenții din afară. Într'o noapte, vine în biserică unde rămâne și se roagă la jertfelnic până dimineața. Dintr'o parte din lacrimi și dintr'o părticică de pământ ea făcu un amestec-medicament cu care se unse pe rană. Emmelia făcându-i semnul crucei deasupra, Macrina se vindecă pe dată [7]. Cealaltă minune a fost vindecarea de

1. Sf. Grigorie de Nyssa, *op. cit.*, (Migne, P. G. XLVI, col. 993 A).
2. Idem, *op. cit.*, (Migne, P. G. XLVI, col. 993 B).
3. Idem, *op. cit.*, (Migne, P. G. XLVI, col. 993 BCD).
4. Idem, *op. cit.*, (Migne, P. G. XLVI, col. 996 B).
5. Idem, *op. cit.*, (Migne, P. G. XLVI, col. 973 CD și urm.).
6. Dr. Gherasim Timuș, *Dicționar aghiografic cuprinzând pe scurt Viețile Sfinților*, București, Tipografia Cărților Bisericești, 1898, p. 522, așează moartea Macrinei în Decembrie 379.
7. Sf. Grigorie de Nyssa, *op. cit.* (Migne P. G. XLVI, col. 992 ABC).

albeață a ochiului unei fetițe de ofițer superior din Sebastopolul Pontului [1]. O seamă de alte fapte extraordinare ca lucrarea cu succes și recolta frumoasă a pământului în timp de secetă, menținerea aceleiași cantități de pâine înainte și după distribuția ei celor lipsiți, vindecarea de diferite boale, alungarea demonilor, prezicerile de viitor, întregesc zestrea supraomenescului Macrinei [2].

Aceasta a fost Macrina, sora marelui Vasile și a lui Grigorie episcopul Nyssei [3].

*

E una dintre cele mai instructive și mai frumoase figuri ale parthenonului creștin. Viața ei a fost și este un model desăvârșit în toate domeniile de activitate sau de atitudine pe care le poate atinge existența unei femei. Educatoare și — în sens larg — mamă a fraților ei, Macrina s'a ridicat prin curățenia, priceperea și cultura ei, chiar până la a fi conducătoarea mamei ei, celebra Emmelia, pe care a determinat-o să se facă monahie, intrând în „corul fecioarelor", după expresia așa de frumoasă a Sfinților Părinți. Notăm că apariția și opera excepțională a Sfântului Vasile în Biserica veacului IV sunt, în mare măsură, meritul Macrinei. Ea a dat Asiei trei episcopi, dintre care un mitropolit; și ce mitropolit! Vasile cel Mare, Grigorie de Nyssa și Petru de Sebaste au primit dela Macrina nu numai învățătura și credința în Hristos la vârsta copilăriei, dar și acel spirit de jertfă și de abnegație pentru Mântuitorul, acel duh de umilință totală și de milostenie fără margeni, care caracterizează așa de mult pe membrii familiei bătrânului Vasile și a Emmeliei. Caracterul hotărît și precis al Sfântului Vasile, excepționalele lui înzestrări de organizator, regulele și fondațiile lui monahale se datoresc, în bună parte, influenței binefăcătoare a Macrinei, despre a cărei pricepere și asiduitate gospodărească s'a vorbit mai sus. Cel mai elegant tratat de anthropologie creștină din secolul IV: *Despre suflet și despre înviere*, al Sf. Grigorie de Nyssa, este scris sub inspirația și, până la un punct, cu

1. Sf. Grigorie de Nyssa, *op. cit.*, (Migne, P.G. XLVI, col. 996 BCD, 997 ABCD).
2. Idem, *op. cit.*, (Migne, P. G. XLVI, col. 1000 A).
3. *Viața Macrinei* se află tradusă — liber și de multeori fragmentar — în *Viețile Sfinților* vol. XI, luna Iulie, pp. 911—964, București, 1905.

colaborarea Macrinei [1]. Viața ei acasă și în mânăstire a fost de o ținută îngerească. Sărăcia ei proverbială nu i-a îngăduit să aibă nici măcar vestminte de înmormântare! Și era stareță! Ce zic stareţele din vremea noastră? Ea nu privise toată viața la bărbat.

* * *

Prezentarea vieții Macrinei de către sfântul Grigorie de Nyssa este o superbă compoziție literară și o minunată operă morală. Mult mai lungă decât *Viața Gorgoniei*, biografia Macrinei are date, evenimente, detalii și preciziuni mai multe și mai mari. Ea pune în scenă direct sau indirect 14 personagii: părinții: bătrânul Vasile și Emmelia, cei patru frați: Vasile, Naukratios, Petru și Grigorie, Macrina, Vetiana, Lampadia, ofițerul superior din Pont cu soția și fetița; toți aceștia sunt factori de rangul întâi ai povestirii; vin, apoi, în rândul al doilea, monahul Olympios, episcopul Araxios, logodnicul Macrinei și servitorul Chrysaphios al lui Naukratios. Menționăm, în fine, grupul petitorilor, mulțimea adunată la mânăstire pentru a primi hrană în timpul foametei, „corul fecioarelor" și cortegiul numeros al înmormântării Macrinei. Sf. Grigorie de Nazianz utilizează numai jumătate din numărul acestor elemente umane în *Discursul funebru în cinstea surorei sale Gorgonia*. Grigorie de Nyssa ne dă, în biografia Macrinei, o adevărată monografie a familiei sale. Această monografie e cu atât mai prețioasă cu cât ea singură ne oferă anumite date despre unele personagii a căror istorie e tratată mai pe scurt sau mai pe larg în paginile ei. E cazul în deosebi al Sfântului Vasile și al Sfântului Grigorie de Nyssa. Deși personagiile și grupurile umane din biografia Macrinei sunt numeroase, autorul nu se pierde în divagații și paranteze străine scopului povestirii. Macrina e turnul central al întregei construcții și orice — până la cel mai infim detaliu — se raportează la ea. Biografia e tratată în mod cronologic și ansamblul povestirii este absolut unitar. Grigorie de Nyssa povestește mai ușor și mai natural decât Grigorie de Nazianz. Acesta

1. Etienne Gilson und Philotheus Böhner O. F. M., *Die Geschichte der christlichen Philosophie von ihren Anfängen bis Nikolaus von Cues*, Paderborn (F. Schöningh), Wien (R. Furlinger), 1937, p. 89.

din urmă are avantajul unei mari superiorităţi în stil şi în originalitatea reflecţiunilor personale. Dar el cedează lui Grigorie de Nyssa în ce priveşte caracterul istoric al unora din trăsăturile principale ale personagiilor pe care le tratează. Amândoi mânuesc superlativele la adresa surorilor lor în mod îngrijorător, dar pe când ale lui Grigorie de Nazianz sunt sau prea savante, sau prea stângace, cele ale episcopului de Nyssa sunt ceva mai simple, în tot cazul mai curente. Şi unul şi altul văd în surorile lor întruparea ideală a celui mai desăvârşit creştinism: Gorgonia trăind în valurile lumii, dar cu inima şi mintea continuu aţintite la soţul ei ceresc: Iisus Hristos; Macrina afierosindu-se în întregime feciorie şi slujirii Domnului, căruia a sacrificat absolut tot. Amândouă se străduesc şi reuşesc să atragă în sfera lor de preocupări şi de viaţă pe toţi ceilalţi membri ai familiei. Amândouă se aseamănă prin credinţa lor fierbinte în Dumnezeu, prin dragostea lor nestinsă pentru Mântuitorul şi prin adâncul lor simţ de milă pentru cei năpăstuiţi. Asemănarea lor merge chiar până acolo, încât ele se tămăduesc de suferinţele lor trupeşti în acelaşi fel: mergând în biserică şi căzând cu rugăciuni fierbinţi la jertfelnic pe care îl udă cu lacrimi. Această identitate a procedeului de vindecare poate fi o simplă coincidenţă, dar ea se poate datora — din punct de vedere literar — unei influenţe a Sfântului Grigorie de Nazianz asupra Sfântului Grigorie de Nyssa. Minunile săvârşite de Gorgonia sunt mai puţin numeroase, dar nu inferioare celor ale Macrinei. Aceste minuni sunt absolut veridice, căci ele au fost operate cu puterea credinţei [1].

Gorgonia şi Macrina sunt două perle ale Bisericii creştine, care, peste milenii, continuă să strălucească prin gândul şi fapta lor, îndemnând la reflecţiune şi la imitare pe creştinele de pretutindeni şi de totdeauna.

Preotul IOAN G. COMAN

1. Sf. Grigorie de Nyssa, *op. cit.*, (Migne, P. G. XLVI, col. 997 D, 1000 A.B)